

SLOVJAN

MESEČNIK
ZA KNJIŽEVNOST
UMETNOST IN
PROSVETO

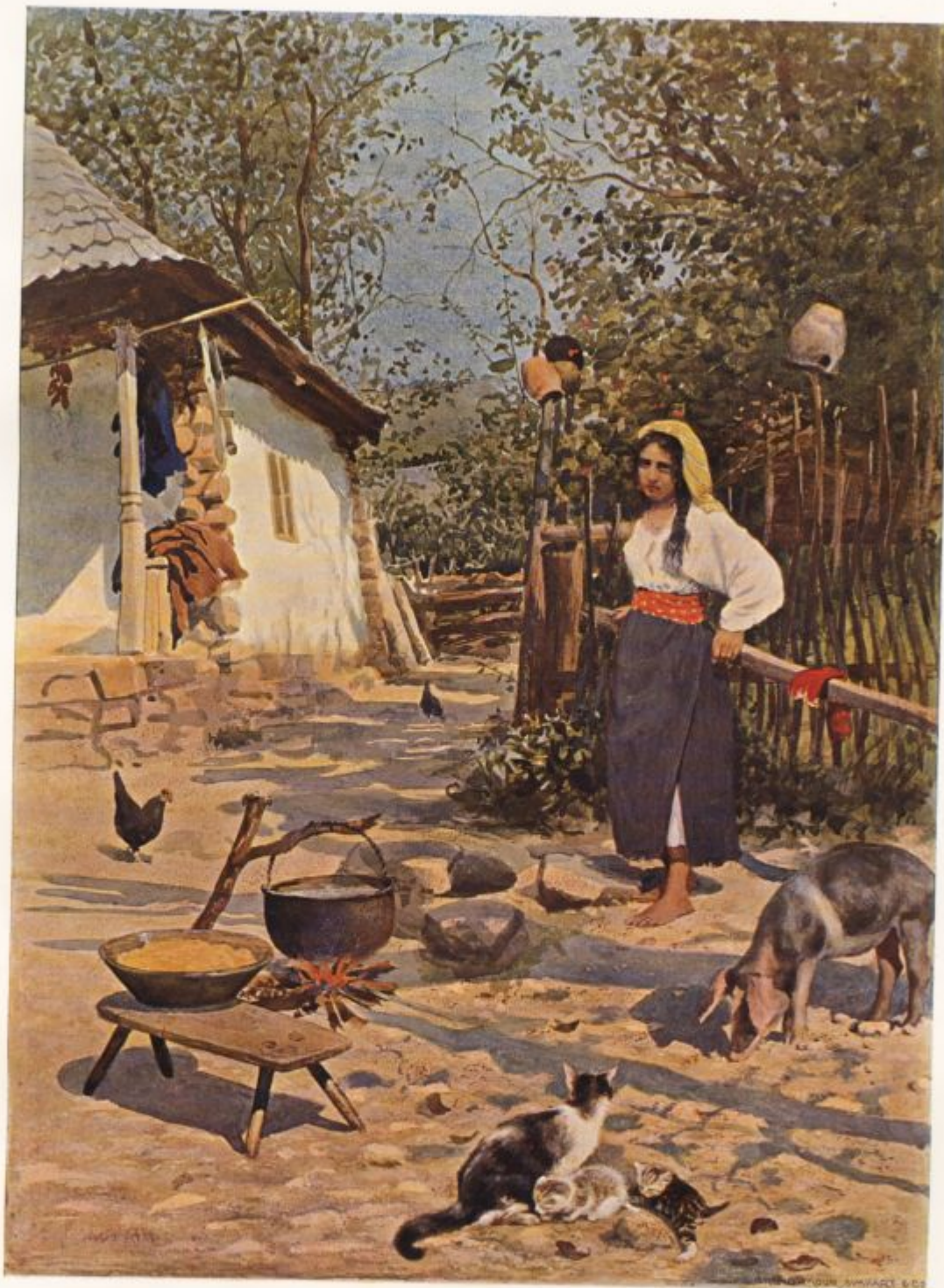
ZVEZEK 9. - LETNIK III.

1905

IZ VASI NA BALKANU.

MORSKA PESEM.

Da sem Jezus, šel na morje bi široko,
z vetrom, s plugom božjim krasno izorano —
stopala bi noga po gladini sinji,
ne ugreznilo bi morje se pod mano.

Sam pod svojim Bogom, daleč nad vodami,
naokoli večnost in samota tajna.
Zarja name sklanjala bi svetlo lice,
v dušo mi zvenela melodija bajna.

Da sem Jezus, k nebu dvignil svojo roko
in k očetu molil bi molitev vneto:
Glej, sejalec sem, ljubezen — seme sveto,
daj mi klasja, zrelega pod srp visoko!

Cv. Golar.

SOLNCE NA ZENITU.

Cvete sinja rž, blešči se njiva,
v zlati sapi klasje se preliva.
Val na val po polju se podi,
blisk žari iz smaragdnih oči.

Naj se duša potopi v to morje,
z žarki svojimi to plan razorje,
bajko naših polj popije naj,
misli v nje pogrezne vekomaj.

Solnce na zenitu je vzkipelo!
Jaz grem žet, o, velik je že dan!
Jasna luč, življenje ni zaman
v prsih, v srcu mojem zagorelo.

Cv. Golar.

PLAMENI.

Roman. Spisal dr. Ivo Šorli.

(Dalje.)

Tak sem bil na zaročni večer. Povabili so bili celo kolonijo in prihajali so veličastno in resno. Potem smo sedli in sedeli, sedeli tako svečano, kakor da je tudi to del slavnosti. In nato zaroka sama. Prizadevali smo se očitno vsi, da bi zatrli preveliko ceremonijalnost, toda imel sem vseeno občutek, da se vrši vse po nekem čudnotujem srednjeveškem ritualu. Šele potem je vse nekako oživel. Neka dama je sedla h klavirju in zapela sentimentalno romanco, mi pa smo posedli v malih skupinah po divanih ob steni.

Mehkosvetla noč je bila zunaj, in moje oči so se izgubile skozi razgrnjeno okno tja ven vanjo . . . In ležali so tam zunaj naši travniki, tako blizu in vendar tako daleč in me gledali . . . In zahotelo se mi je z vso silo po domači besedi, po dobrih, ljubih prijateljih, in da bi zapeli naše sladke pesmi ta moj večer . . . Zgenilo se je nekaj belega sredi bele noči tam zadaj za gručo topolov in se pomikalo počasi tja ven proti kmetijskim kočicam . . . naša svetla Vila, ki smo jo pognali celo mi iz vseh svojih gospodskih hiš, da tava sedaj zapuščena tam zunaj in se nam ne zdi vredna, da bi jo sprejeli . . . Rajši smo odprli tujki svoje dome . . .

In začutil sem naenkrat mogočen, nepremostljiv prepad med njimi in med nami, med tujci in med seboj, a nič manj med seboj in onimi izmed naših, ki niso popolnoma naši. Za Božič sem moral v mesto in povabljen sem bil na sveti večer v tako našo buržoazijsko hišo. In prepričal sem se še bolj: naš jezik govoreči tujci, — gospodje . . .

Razumi me prav: nisem fanatik. In zdaj še manj, ko sem spoznal naše bistvo, našo individualnost do vseh globin. Zdaj še bolj občudujem tujo, ker je tako silna in slednjemu izmed njih tako globoko vtisnjena; a tudi boli me še bolj, da ne poznamo mi svojega krasnega bogastva. Že oče se bori proti sokom, ki jih je vpil iz rodne zemlje . . . Ah, mi nimamo vrtnarjev in svoje mladike sade v kupljene lonce, mesto v pranašo, dedno prst . . . Ne, nisem fanatik proti onemu, kar je tujega, a fanatik sem za ono, kar je našega . . .

Strmel sem ven na naše travnike oni večer in neznosno tesno mi je postalo . . . Vem, na-

učil jo bom svojega jezika in govorila ga bodo njena usta, a nikdar njena duša! Tam notri, globoko, globoko, kjer šele začenja ono, kar zasluhuje ime duša, tam si bova za vedno tuja . . . In njene najlepše besede bodo samo kakor prevod . . .

Zlagati sem se moral, da me je prevzela resnoba momenta, in postala je sentimentalna . . . Jaz — otožen, mračen, ona — sentimentalna. To je oni prepad med nami in med njimi.

Seveda nisem vedno tak. Često, da, navadno se jezim, kakor sem že rekel, sam nase in imenujem vse take misli sitne muhe. Saj je tako dobra in ima me tako rada! Nepopisno nežno, fino dušo ima to bitje, in vse to je moje. Vrhu vsega tega pa bi jo še krstil lahko z enim samim imenom: Udanost. In kadar mislim pametno, takrat sem trdno prepričan, da se da iz take ženske vse narediti, celo dušo se jej da preorati. Da, kakor hitro se zave, kaj naju loči v najglobljih globinah, prosila me bo sama, da jej pomagam prekopati globoko vse gredice . . .

Nekaj veselega je prevzelo Radana, ko je zapisal te besede. „Saj sem vedel, da mi bo bolje, če se izgovorim“, je zamrmral.

„Ne, ni tako hudo in v urah, ko me obidejo ta temna čustva, gotovo nisem zdrav“, je nadaljeval s hitro roko. „Duša ženske take vrste, kadar ljubi, je kakor vosek, in sladko bo moralo biti, ustvarjati iz nje svoj ideal. To bi mi torej ne moglo kaliti srčnega miru, ti notranji vzroki, dasi sem postal popolnoma notranji človek, — toda vse polno je zunanosti, ki mi grené mojo srečo.“

Rekel sem že, da je ves trg ločen v dva tabora. Tu smo mi: tujci, jaz vsaj pasivno, in troje, četvero družin, ki sem jim rekel prej odpadniki. To je morda preveč, saj ti ljudje se čutijo še vedno del našega naroda, dasi je ta pojem zanje docela abstrakten in bi ne mogli odgovoriti, kaj si pravzaprav predstavljajo pod tem izrazom; toda pridružili so se tujcem, ker so jim družabno enaki, vsaj po večini. To na eni strani. Na drugi strani pa stoji vse drugo, domači tržani in vsi odločni narodnjaki pod vodstvom častitega moža, odvetnika dr. Slemenca, čegar ime itak gotovo poznaš.

Z velikim veseljem in z velikim pričakovanjem so me bili sprejeli ti ljudje, posebno dr. Siemen.

Stari general v zadnjih letih iz različnih vzrokov razkropljene vojske je skočil zopet na konja in pomignil meni, naj stopim kot njegov pribočnik na njegovo stran. Dovolj mu je bilo oholega tujčevega šopirjenja sredi med nami, — čakal je samo še mladega, odločnega pomočnika, in hajdi v boj.

Toda prišla je ljubezen, uklenila me je v svoje sladke verige in me odpeljala v tujo trdnjavo . . .

Odtlej so me izobčili iz svoje srede, kolikor se nisem že sam izobčil. Hladno hodijo mimo mene in kadar mi odzdravljajo, se mi zdi, kakor da sem prejel milodar . . . Zakaj srce me vleče z vso silo tja, a ne morem, ne morem . . .

A vseeno je postalo veselo med njimi. Stari general je dobil drugega adjutanta: ono dekle, ki me je omamilo na prvi pogled in ki bi bilo danes moje, ako bi imelo Adeline tisočake . . .“

Radan se je stresel. Same so mu bile ušle te besede iz peresa, in zdaj se jih je ustrašil. A obenem je začutil divjo slast, da bi bil brezobzirno odkritosrčen, da bi pustil peresu, naj se mu zareže med vse te laži, ki je varal ž njimi samega sebe.

„Pusti, da izbruhne iz mene vse, kar polje pekočega po meni!“ je nadaljeval strastno, z razdrto, izpremenjeno pisavo. „Kaj bi se sleparil! Glej, to je resnica, ki se je takrat še nisem zavedal: strahopetnež sem, slabotnež, ki nima poguma, da bi se zgrabil z življenjem, ker nimam krepkih, zdravja, moči trepetajočih rok, da bi mu zaril svoje prste v živo meso in bi mu iztrgal svoj pošteno zasluženi delež . . . In sedaj sedim tu, miza je bogato obložena, soba zakurjena, postelja je postлана, v njej me čaka pokorno sladko punče, in jaz lahko ležem in se grejem . . .“

Zunaj pa žvenketa orožje, in ti pogumni, lepi ljudje se boré z življenjem in s sovragom . . . In starcu žare oči, ker ne žare mladeniču . . . In ob njegovi strani ta kipeča, ognjevita Špartanka! . . . Meni pa stiskajo roke te kreature in me vprašujejo z nesramnimi očmi nasvetov za borbo proti moji lastni krvi in — — —.“

Ustavil se je, roka mu je trepetala, da bi sam ne bil mogel brati nobene črke več, in pred očmi se mu je skoraj stemnilo.

Vrgel je besno pero v kot in skočil na noge. Z dolgimi koraki je stopal trdno po svoji sobi, potem pa mu je šlo skozi vse telo kakor potres, in planil je k pisalni mizi. Zgrabil je z obema rokama vse, kar je bil spisal, zmečkal vse skupaj med prsti in stlačil v peč. Troje vžigalic je zlomil, četrta je zapalila vesel plamen.

„Fej, mevža!“ je siknil. Nato pa je zgrabil klobuk in hitel ven v mrzlo, sneženo naravo . . .

XI.

Drugi dan proti večeru sta se Adela in njena mati vrnili iz mesta.

Radan se je premagoval še pol ure, potem pa je hitel k njim.

Adela se je bila komaj preoblekla in je stopila ravno iz svoje sobe, ko je odprla vrata v salon. Tekel je k njej in jo pritegnil burno k sebi.

„Kako sem trpel! Kako sem te težko pričakoval“, je jecljal in jo obsipal s poljubi na ustne, na oči, na vrat . . . Rahlo je drhtela in se mu voljno prepustila.

„Kako sem trpel!“ je vzkliknil zopet s prekipavajočo iskrenostjo in jo prijel za obe roki.

Pogledala ga je blaženo in se naslonila nanj.

„Ti, duša, ali sta zdaj z mama že vendar enkrat vse nakupili?“ je vprašal nestrpno. Jaz tega ne prenesem več! Kaj je bilo treba toliko napravljanja! — Zdaj bi bila lahko že poročena. A vsaj po Veliki noči takoj, veš, takoj, in potem proč odtod! Sklenil sem trdno te dni, da ne ostanem tu. Naj me denejo, kamor hočejo, samo proč, proč! Kaj ne, Adelica moja, da greš z menoj?“

Govoril je tako hitro, strastno, da je preseščena odstopila.

„Seveda grem, kamor hočeš. A zakaj, Karol? Kaj se je zgodilo?“ je vprašala plašno.

„Zato, ker mi tu ni več prestajati!“ je udaril z nogo na preprogo. „Ker so razmere vedno neznosnejše! Zdaj še te volitve! Ravno je bil svetnik pri meni in mi je povedal, da nastopi vse proti Milosti in da hočejo Slemena za župana. A jaz ne bom proti Slemenu!“ je viknil.

Gledala ga je s širokoodprtimi očmi in ni vedela, kaj naj reče.

„Saj vem, da si dobra!“ jo je privil mehko k sebi. „Poiščeva si miren kotiček, kjer ni teh grdih preprirov, in se odtegneva vsem tem hudobnim ljudem, ki ne morejo pustiti človeka v miru.“

Peljal jo je k oknu, kjer se je naslonil in jo vnovič potegnil na svoje prsi in jej govoril tiho in prisrčno in jej božal mehke lase.

„Kje je mama?“ je šepnil naenkrat.

„Mama je že šla v kuhinjo!“ je odgovorila.

Motilo ga je, da bi se ne odprla naenkrat vrata, zdaj pa jo je prižrel še tesnejše k sebi in se oklenil v nemem objemu njenega trupla.

Tako mu je bilo zopet dobro . . . Čutil je od sinoči neprestano čudno grozo, kakor da se v njem nekaj podira. Baš tam, do kamor je še mogel pogledati v svojo dušo, je ležala še vedno trdna plast, a v globinah pod njo se je nekaj kuhalo in vrelo. In bilo mu je, kakor da je s sinočnim pismom na prijatelja privabil iz dna svojih prsi prav do te plasti tisočero ognjenih, globoko spodaj skritih plamenčkov, ki zdaj ližejo pod njo in jo počasi izpodjedajo . . . Bilo je nekaj silnega, kar je bil pritisnil z vso svojo zadnjo močjo v prepad, česar se pa ni dalo nič več ukrotiti in je pretilo, da izbruhne vsak hip na dan.

Stiskal jo je vedno strastnejše k sebi. „Adela, proti tebi vstaja vse to, — reši me, reši sebe!“ bi bil zakričal. Slutil je temno, temno, da preti temu ubogemu dekletu nevarnost v njegovem lastnem srcu in z grozo poštenega človeka se je boril proti tajnim močem, ki bodo močnejše, nego njegova poštena volja . . . „Adela, reši me! Pomagaj mi! Saj nisem jaz kriv, če pride!“ je drhtelo v njem.

In začutil je, da bi moral vreči nekaj silnega, ognjenega v svojo dušo, nekaj, kar bi od zunaj požgalo ogenj v njem, in iskal je z blazno žejo njenih ustien . . . A bila so mehka, samo gorka in nobena strast ni plapolala izza njih . . . In stiskal je vedno silnejše vse njeno telo k sebi, kakor bi hotel s silo izžeti plamenov iz njega, ki jih je pričakovala široodprto njegova pekoča duša . . . A privijala se je samo udano, in nobenega strepetanja ni občutil pod svojimi krčevito stisnjenimi prsti . . .

Tedaj pa je zaplalo hipoma nekaj kakor globoko zaničevanje čez njegovo dušo, in izpustil jo je hladno iz svojih rok . . . In ona se je olajšana oddahnila in se naslonila potem lahko nanj . . .

„Ali greva pozdravit mamo?“ je rekel malomarno.

„Da, pojdiva, dragec, saj se ji bo itak čudno zdelo, kje sem toliko časa“.

„Da bi ti vedela, kako si pravzaprav dolgočasna“, mu je šlo zaničljivo skozi možgane. „Ti bela goska, ob tebi se človek mojih strasti ne bo nikdar ogrel!“

Prijel jo je pod pazduho, toliko da se je dotaknil in stopal ž njo proti izhodu. „Glej, še nikdar ni stopila po en poljub k meni!“ — je premišljeval dalje. „Nikdar je še ni zažejalo. A meni se hoče krvi, ognja, strasti! Da, to je!“

Ozrl se je postrani nanjo. „Tebi bi gotovo postal nezvest, če mi pride tak vrag na pot, kakor je ona . . . O! . . .“

„Samo še mamoz pozdraviva, potem moram iti za nocoj. Imam še neko sitno delo, ki ga moram danes izvršiti!“ se je oglasil.

„Ali ne ostaneš pri večerji?“ je vzkliknila z globokim obžalovanjem. A ni ga genilo. Ne, ni se mu dalo več. „Če nimaš drugega kakor dobre pečenke, ne bo doktor Radan nikdar sit!“ se mu je spaciilo v duši.

Četrť ure pozneje je zapuščal Schlegelovo hišo. A v istem hipu je srečal na pragu svojega bodočega tasta, svetnika Glinarja, zdravnika in župana Milost.

„Kaj že odhajaš? Kam se ti mudi?“ ga je ustavil Schlegel.

„Odpraviti moram še danes nekaj nujnega“, je odgovoril prisiljeno prijazno.

„Mi smo hoteli pa ravno govoriti s teboj. Ali si že čul, da so pričeli zahrbtno agitacijo proti gospodu Milosti?“

„Gospod svetnik mi je povedal o tem“, je odvrnil Radan hladno.

„Prosim, ali ni to preneumno?“ je vzplamtel Milost in videlo se mu je, da mu je silno veliko na županski časti. „Dr. Slemen je imel priliko, že desetkrat prevzeti ta posel, a ga je vsakrat odklonil; kar naenkrat je dobil skomine po njem. Meni je sicer vseeno“, je pristavil zaničljivo, „saj so same sitnosti, toda nehvaležno je, da mi tako plačujejo mojo požrtvovalnost!“

„A kar tako ne pojde!“ je vzkipeł Schlegel. „Mi imamo tudi besedo pri tem! Ti, Karol, imaš itak že veliko ugleda in zaupanja — —“.

„Jaz se ne bom vtikal v te boje!“ ga je prekinil Radan odločno.

Schlegel in Milost sta ga začudeno pogledala, Glinar pa se je nasmehnil.

„Le pustita, to poskrbim že jaz!“ je potapljal Radana dobrohotno po ramenu.

„Tu ni prav nič poskrbeti, gospod svetnik!“ se je vzravnal Radan strmo pokoncu. „Če bi posegel aktivno vmes, bi me morda lahko kdo brzdal, a nihče me ne more siliti, da bi stopil iz pasivnosti! Sicer pa si hočem še vse sam ogle dati. Za nocoj lahko noč, gospodje!“

Privzdignil je klobuk in odhitel ven. Čutil je, kako mu vre po vseh žilah in bal se je, da bi ga ne premagala strast, ki se je plazila, vedno bolj čutljiva, po njegovih udih.

Stopal je naglo po beli cesti, da bi se nekoliko umiril. Bila je ena izmed onih hladnih, veličastnomirnih zimskih noči brez življenja in brez strasti, in ta vesoljna brezčutnost je vplivala blagodejno na njegove prenapete živce in razgrete možgane.

E. VASARRI: PLESNA VAJA.

Vedno bolj tiho je bilo okrog njega, in samo škripanje njegovih škornjev po strjenem, blede se svetlečem snegu je motilo resnobni pokoj. Potegnil si je kučmo čez ušesa in se zavil še tesnejše v svoj kožuh ter hitel po kolovozu dalje in dalje. Ničesar ni hotel misliti, ker je vedel, da počivajo le težke in grenke misli v njegovem srcu; in saj je zato korakal tja ven, da jim ubeži.

Šele daleč zunaj na polju se je ustavil in se počasi okrenil.

„Da bi jaz le vedel, kaj pravzaprav hočem!“ je zamrmral. „To je že neznosno stanje! Tlači me nekaj in duši, zatemnjuje moj razum in veže vse moje kite, da nisem zmožen nobene zdrave, krepke geste več. Samo to mrzlično vztrepeta-vanje, samo to razburjeno mahanje po bogvečem in zopet plašno umikanje pred nečm neznanim, Toda jasno mora, mora postati! To hočem! Zakaj prej ne morem dalje. Tu stojim kakor mornar, ki se mu naenkrat ustavi sredi morja njegov brod. Nekje v sredini stroja se je nekaj pokvarilo, a on ne ve, ne kje, ne kako prijeti, da bi ga spravil zopet v tir. Mož se ni nikdar učil njegove sestave in dokler je šlo, je šlo, zdaj pa, ko noče več naprej, stoji on tu in gleda. Tako se nam godi vsem, ki se nismo naučili že iz mladega premišljevanja sami o sebi! Nekaj se vzneredi v nas in mi obstanemo in čakamo, ali nam pač kdo pomore... Prepozno sem začel, prepozno... Morda je tik pred menoj rešitev, morda je treba pritisniti le na en gumb, in vse bi se zopet zdrlo, toda slep sem in če sežem, sežem v temo... In tako mi ne ostane drugega, nego čakati, ali morda ne poseže veliki krmilar sam vmes...“

Tiho, vse tiho in hladno okrog... In on se je čutil tako majhnega, tako slabotnega sredi te veličastne, mrtve harmonije... Črna pičica sredi bele vesoljnosti, in nič več... In obšla ga je čudna, tiha, tiha želja, da bi skopnel, izginil, in da bi ne ostalo niti sledov njegovih čevljev za njim... In nihče da bi ne vprašal po njem... „Bela noč ga je vzela nekje med travniki“, bi rekli in šli dalje po svojih potih...

Stal je mirno sredi ravnine in komaj da je sopesel... Vse telo mu je bilo hladno, hladno kakor sneg okrog njega, kakor da je sam iz tega nežnega snega... Samo v svojih prsih je čutil trajno toploto... Tiho so goreli plamenčki v njem in lizali gorko in laskajoče se iz globin in izpodjedali počasi, počasi trdno plast med globinami njegove duše...

„Nekaj se godi tam notri, nekaj se pripravlja, a bogve kaj...“ je zašepetal, in sladka slutnja je vstajala v njem više in više...

XII.

„Torej to je vaša zadnja beseda, — vi ne greste volit?“

Glinar se je obrnil proti vratom, in videlo se mu je, da je do skrajnosti razkačen.

„Ne morem, gospod svetnik!“ je odgovoril Radan temno.

Bil je blede in nervozno si je vil svoje brke

„In zakaj pravzaprav ne morete, če se sme vedeti? Ako je vse drugo uradništvo zato, kako da ravno vi ne morete?“

„Ker ne uvidim, zakaj bi moralo biti vse uradništvo za gospoda Milost“.

„In vi ste njegov prijatelj?“

„Jaz nisem njegov prijatelj!“

„In vendar intimno občujete ž njim in z nami! Gospod, — to je hinavščina!“

„Gospod svetnik!“

Radan je planil za korak proti onemu in zakričal, da je svetnik prestrašeno odskočil. Obraz mu je postal smrtno blede, in oči so mu zago-rele, da se je Glinar umaknil še za korak nazaj.

Za hip sta si stala nasproti, potem pa se je svetnik naglo obrnil in zaloputnil duri za seboj.

Radan se je stresel, a vedno še je stal tam in upiral svoje oči v vrata. Že se je hotel zag-nati za onim, a noge so mu odrekle. Šele čez dolgo časa je siknil: „Kreatura!“ in se obrnil počasi k svojemu stolu. Zgrudil se je nanj in gledal srepo predse.

Videl je zopet svetnika, kako je bil vstopil in prijazno pozdravil in ga v šali, kakor mimogrede opozoril, naj gre oddat svoj glas za gospoda Milost, ker bodo volitve kmalu končane. Srce se mu je bilo stisnilo in vztrepetal je bil. Toliko truda, toliko stradanja in najkrutejšega samozatajevanja, predno je postal, kar je bil! In on je hotel nekđaj uživati sadove tega, kar je sejal: visoki naslovi in blesteča odlikovanja so bila cilj njegovega strem-ljenja; hotel je, da se nekoč klanja trop ljudi pred njim, ki jim bo on lahko delil dobrote in ki se bodo zavedali, da je vse njegov dar. Nikdar mu ni bilo še tako jasno, kako silno je njegovo častizelje; — pa stopi ta človek pred njega, in če se ne uklone, mu zapre morda za vselej pot, ki se je bil tako težko vzpel iz ničesa do nje. Toda ukloniti se ni mogel, vse kosti so mu postale trde in čutil je uprav fizično, da se mu vse kite napenjajo in da mu drže s silo glavo po-koncu... Zato je bil tisti prvi „Ne morem“ skoraj proseč, kakor bi bil hotel reči: „Ti, dobri človek, ne muči me, saj vidiš, da res ne morem... Moje kite so krive, ne jaz!... Ne

muči me zaradi tega, — delal ti bom kakor to-
vorna žival, vse storim, kar bom mogel, samo
zdaj mi prizanesi . . .“

Toda, ko ga je bil svetnik razžalil, je šlo
kakor odrešenje čez njega; streslo ga je, strgalo
vse vezi, da je vzravnal zdaj hote svoje telo in
dvignil prosto svojo glavo . . .

„Kakor je bil sladak doslej, odkar sem se
zaročil, tako me bo odslej preganjal; a ne bojim
se ga!“ je zamrmal. „Dobro: zob za zob in tudi
strup za strup, če bo treba!“

„Naj se mi drzne še kdo kaj reči! Moja
potrpežljivost je pri kraju! Če mi ne dajo miru,
se sprem sploh z vso to sodrgo in grem!“

Planil je na noge in meril z dolgimi koraki
svojo sobo. A kakor je pojemala razburjenost v
njem, tako se ga je polasčala bolj in bolj neka
čudna malodušnost. »Saj bi bil lahko naredil dru-
gače. Odpeljal bi se bil in se s tem izognil . . .
Svetnik je zloben človek! . . .“

Nekdo je potrkal na vrata. Mlad diurnist se
je globoko priklonil pred njim. Radan je bil pri-
jazen s podložniki, a znal jih je obdržati vedno
v primerni oddaljenosti . . . In ugajalo mu je
tudi zdaj, da ta poklon kljub vsej ponižnosti ni
bil servilen, da je veljal bolj njegovim osebi, ka-
kor gospodu adjunktju.

Mladenič je položil kup aktov na mizo in
hotel oditi.

„Ali so volitve že končane?“ — ga je ustavil
Radan.

„Da, doktor Slemen je zmagal.“

„Bravo!“ je vzkliknil Radan, da ga je oni
začuden pogledal.

Zapazil je ta pogled.

„Vi me imate seveda vsi za pravega rene-
gata, kaj ne?“ je vprašal strupeno, strupeno proti
samemu sebi, a takoj se je začudil, kako se je
mogel spustiti z diurnistom v tak razgovor.

„Ali, — gospod doktor!“ — je vzkliknil oni
preplašeno.

„Je že dobro!“ je skomizgnil Radan. „Ko-
liko glasov so pa dobili oni?“

„Niti tretjine ne.“

„No, ali že to ni preveč? Kako so jih na-
lovili toliko?“

Diurnist ga je pogledal, kakor da ne ve
prav, ali naj mu zaupa ali ne, in videlo se mu
je, da hoče odgovoriti previdno:

„Gospod Milost je plačal baje dva hekto-
litra vina in pet sodčkov piva pri ‚Orlu‘.“

„A, tako!“ se je zasmel Radan . . .

„Ali pridete drevi na ples, gospod doktor?
Pravijo, da bo najlepši, kar jih je še kdaj bilo v

Novinjah. Posebno pa zato, ker je ravno nocoj,
bo lepo“, je opomnil diurnist z že bolj zaupljivim
glasom.

Radan je prišel v zadrego.

„Ne vem še, a če bom le mogel, pridem“,
je odgovoril in se obrnil proti oknu.

Diurnist je odšel, Radan pa je začel zopet
hoditi po svoji sobi.

„Hm, torej zato so priredili ples ravno no-
coj . . . No, da, saj so vedeli že naprej, da mora
Slemen zmagati, če le nastopi.“

Povabilo so bili vendar poslali tudi njemu.
Spoznal je na zavitku Milkino pisavo, in čudno
čustvo ga je bilo obšlo. Dolgo je strmel v te
črke. Kakor da se je hotela ponorčevati iz njega . . .
Saj je morala vedeti, da v takih razmerah ne
more priti, in vendar mu je poslala povabilo in
zapisala njegovo ime z lepimi, skoraj slikanimi
črkami, ona, ki ga ni na cesti niti pogledala, ki
mu je tako hladno odzdravljala, če sta se kdaj
srečala in stopala tako ponosno mimo njega . . .

In vrgel je bil povabilo v koš in ni več
mislil na to. Adela je pač vedela že drugi dan,
kako toaletto bo imela ta in ona, da so naročili
vojaško godbo iz mesta, da pride veliko gostov
od drugod, celo to je rekla, da bi rada šla tudi
ona, a oče jo je osorno zavrnil. In potem niso
več govorili o tem, posebno ko je videla Adela,
da tudi zaročencu ni ljubo.

Zdaj pa ga je začelo mikati . . . A le za
hip. Zatrli je takoj to misel v sebi in se udal,
kakor v nekaj, česar pač ni mogoče odvrniti. In
kar brez sledu je skopnela ta želja v njem . . .

Pogledal je na uro in se odpravil počasi k
Schlegelnovim. V vseh udih je čutil težko omrtve-
lost, utrujenost, silno reakcijo na svoj odpor proti
svetniku. Za hip so se mu bile napele vse žile,
zdaj pa je bilo zopet vse mirno v njem, mirno,
kakor že dolgo ne več . . .

„Kako je človek včasih čuden!“, je premiš-
ljeval. „Kaj se mi je treba peteliniti, kaj mi ko-
risti vse to! In kaj sem imel proti Adeli te zadnje
dneve? Same muhe! A k sreči človek vendar
ni vedno tak! To so pač neumni trenutki, ki pa
kmalu spet preidejo! Mlada kri vzroji še včasih,
a to bo redkejše in redkejše!“

In čutil se je zdaj tako pametnega in trez-
nega. „Celo prav je, da človek včasih vzroji!“,
je prikimal predse. „Čim večkrat zakipi, tem hi-
trejše se človek bliža harmoniji, razsodnosti in
unešenosti zrele moške dobe . . .“

„Samo, če bi človek ne napravljajl neumnosti
pri tem!“, je siknil nevoljno. In začel je premiš-
ljevati, kako bi zopet popravil svoj korak proti

svetniku in drugim. „Diplomatično se je treba izviti! . . .“ In mučil je svoje možgane, a nič novega se mu ni hotelo posrečiti. „Če bi rekel svetniku zaupno, da sem Slemenu dolžan in da zato nisem mogel biti proti njemu in da sem se seveda tudi ženiniral povedati pravi vzrok svoje pasivnosti? . . .“ A zmajal je z glavo . . . „Lahko bi se izvedelo, da sem lagal . . .“

In tako ni hotel držati noben vzrok.

„Vsekakor je treba popraviti. Dovolj je, da sem se izmaknil, da nisem ravnal proti svojemu poštenemu prepričanju, — zdaj je celo moja dolžnost, da se obvarujem škode. Jaz sem tudi

sin svojega naroda in najboljše ravna oni, ki koristijo narodu, a pri tem tudi sebe ne uniči“.

Že dolgo ni bil tako zadovoljen sam s seboj. „Najbolje tako: porečem, da sem imel za svojo pasivnost prav poseben vzrok, ki ga žalibog ne morem izdati, svetnikovo očitiranje hinavščine pa, da me je moralo ravno zato tembolj zaboleti, ker imam zavest, da ga nisem zaslužil. Naj oprostijo zato moj nekoliko preburni odpor“.

Napravil je bil nalašč ovinek, da bi uredil svoje misli, zdaj pa se je hitrih korakov bližal Schlegelovi hiši.

(Dalje prihodnjič.)

ARABESKE.

Spesnil Alojzij Gradnik.

BELA ČREŠNJA.

Bela črešnja cvetje náme trosi.
Fant zaljubljen te ljubezni prosi,
ljuba . . . . . Moje srce sanja,
tvoja usta, tvoje roke male
bi me v tihi žalosti iskale,
če se bela veja k meni sklanja.

moje srce, k čemu vstala nada
ti spomladi je? Glej, cvetje pada,
kakor beli prt me že pokriva.
Gola veja k meni je klonila --
kakor da bi bela smrt kosila,
kar še komaj, komaj v srcu sniva.

POLETNA NOČ.

Ko žalujoča, črnokrila žena,
prihajaš k meni, lepa, tiha noč.
Al si mi ljuba, srcu zaželjena,
Al dobra mati mi, pokoj nesoč?

O kdo si, kdo si? . . . V molku tem brezdanjem
jaz ne poznam te; jaz samo to vem,
pred dneva glasnim šumom in kričanjem,
bi se rad skrtil v prijazni tvoj objem.

ČE GLEDAM JAZ V TVOJE OČI . . .

Če gledam jaz v tvoje oči,
jaz gledam na morje šumeče;
brez upa, pokoja in sreče
po njem se ladja podi.

Kaj pravijo tvoje oči?
Al pride ladja v pristane,
al večno na morju ostane,
al se v valovih vtopi?

BELA BREZA.

Bela breza na polju stoji,
veter čez polje široko vrši;
prišla je zima, vse listje pobrala,
breza je sama na polju ostala.

Prišla je zima na moje srce,
ti pozabila si čisto na me;
vendarle vedno še tista vremena
čaka srce, ko bo breza zelena.

TEBI NASPROTI.

Tebi nasproti vlak hiti,
v tiho daljavo zro mi oči,
trudne in temne od dolge noči.

Zopet tebi tujina me vrača,
srce, ki si komaj pokoja dobi,
tebi bo zopet zdaj ljuba igrača.

O. HEICHERT :
ORA ET LABORA!

NAŠ VSAKDANJI KRUH.

Spisal ing. chem. Jakob Turk.

(Dalje.)

Vpraša se zdaj: Kdaj je meso najboljše in najgodnejše za konsum (potrošek)? Izkušnje so dognale v tem oziru, da je meso najboljše in najokusnejše v zadnjem stanju mesene odrevenelosti. Takoj po usmrtni živali je meso (mišično) sicer mehko, ampak nesočnato. Kmalu zatem pa se meso strdi (odreveni) ter ostane v trdem stanju več ur in v hladu celo več dni. Sčasoma pa — v navadnih razmerah že v prvih 24 urah — se začne meso mehčati in postaja vedno sočnejše in okusnejše, in v tem stanju je najgodnejše za konsum. Omehčanje mesa pa ne sme iti predaleč, ker sicer nastopi popolni razpad, oziroma gniloba mesa. V večjih mestih pa se konsumuje meso že v stanju odrevenelosti. Odrevenelost se odpravi in godnost mesa pospeši potem v kuhinji s tem, da se meso dobro pretolče.

V kemičnem oziru se ne razlikuje veliko meso od mesa. Mala, če tudi ne vselej posebno vidna razlika pa je vendarle med posameznimi mesnimi vrstami. Nekatero meso je namreč posebno bogato na tolšči, drugo na beljakovinah, tretje na vodi ali pa rudninskih soleh. Tako n. pr. je svinjetina mastnejša, nego govedina in teletina posebno pusta in vodena. Večja je razlika med posameznimi mesnimi vrstami v sestavinah, ki sicer nimajo neposredne hranilne vrednosti, ki pa dajejo mesu posebno barvo, duh in okus.

Poprečno sestojata kosti prosto mišično meso iz približno 75% vode, 22% dušikovih snovi (beljakovin), 2% tolšče in 1% rudninskih soli.

Izmed vseh mesnih živil se govedine največ uporabi in igra vsled tega najvažnejšo ulogo. Govedina pa je v resnici izborna mesno živilo, kajti ne le, da je — poleg kuretine — najbogatejša na beljakovinah in torej zelo redilna, ampak je tudi jako okusna, lahko in popolnoma prebavljiva ter pripravna za prigrizke najraznovrstnejših mesnih jedil. Razven tega je govedina primeroma cenena in torej tudi revnejšim ljudskim strojem dostopno živilo.

Govedino dobivamo od bikov, volov in krav. Meso mladega bika in meso piganega vola se ne razlikujeta dosti med seboj. Eno in drugo je preraščeno (prepreženo) s tolščo, je sočnato in jako okusno. Meso mlade krave sicer ni tako tolsto,

kakor bikovo in volovsko, v ostalem pa po svoji kakovosti ne zaostaja veliko za njima. Govedina starega in poleg tega vprežnega vola in stare izmolzene krave pa je žilava (trda), nesočnata in neokusna ter vsled tega tudi veliko manjše hranilne vrednosti, kakor meso mladega živinčeta. Najboljšo govedino pa dobivamo od piganih volov med 4. in 8. letom starosti. Dober komadič take govedine ima v sebi približno 20% dušikovih snovi (beljakovin), 6% tolšče, 0,5% dušika prostih z vodo izvlečljivih snovi, 1% rudninskih soli in 72,5% vode.

Jako mnogo se uporabi tudi teletine. Teletina mladega, z mlekom piganega teleta je skoraj tako bela, kakor kuretina; meso starejših telet pa je že svetlo-rudeče. — Meso teleta pod štirimi tedni starosti ima jako malo tolšče in mnogo vode (do 80 odstotkov in še več) v sebi in se v tem oziru že bistveno razlikuje od govedine. Meso teleta pod štirinajstimi dnevi starosti pa sploh ni sposobno za konsum.

Teletina se je kot pečenka, obara in praženina; nikoli pa se ne kuha zaradi juhe. Ker ima teleče meso jako malo tolšče v sebi, je zelo vodeno in vsled tega suhoparno in pusto, zato se ga človek kmalo preobije. Najslastnejša je obistna pečenka, ker le okoli obisti (ledvic) je zbrane nekoliko več tolšče, ki izdatno izboljšuje puščobo ostalega mesa.

Teletina velja vobče za lahko prebavljivo in se zato priporoča bolnikom za jed. Pripomniti pa je, da teletina ni tako lahko prebavljiva, kakor se navadno misli, ker se izmiče zobem in se vsled tega slabo razžveči. Slabo razžvečena hrana pa je vobče težko dostopna prebavnim sokom in je prav zaradi tega tudi težko in nepopolnoma prebavljiva.

Janjčevino (ovčje meso) dobivamo od ovac in je prav dobro in tečno meso, ako ni od prestare in pretolste živali. Janjčevina je drobnovlaknata, sočnata ter lahkoprebavljiva in jo je vsled tega priporočati bolnikom za jed. Ovčje meso pa ima okus po loju, posebno meso od tolste živali in zato ni vselej priljubljeno. Pri nas ne prihaja dosti v poštev, kajti le včasih si radi privoščimo komadič pečenega janjca. Veliko ulogo pa igra janjčevina na Francoskem, in še

posebno v Parizu, kjer se je, kakor pri nas govedina. A tudi pri naših sosednjih slovanskih bratih se je mnogo použije. —

Kar se kozetine (kozjega mesa) tiče, je omeniti, da se je vobče malo potroši. Temu sta največ kriva neprijetni duh in okus kozetine starejših živali. Meso starega kozla ima naravnost zoprni duh, tako da je skoraj neužitno. Mlada kozetina pa je jako okusna, sočnata ter lahko prebavljiva in je zaradi tega tudi priljubljena. Posebno ocvrtega kozlička si kaj radi privoščimo. Sicer pa koz ne gojijo predvsem zaradi mesa, marveč zaradi dobrega mleka, ki ga dajejo. —

Eno najvažnejših človeških živil vobče in še posebej za nas Slovence je svinjetina. V marsikateri slovenski hiši ni govedine in tudi drugih mesnih živil vse leto videti na mizi; suho (soljeno in okajeno) svinjetino pa si privoščijo tudi siromašni sloji vsaj za večje praznike. Sploh pa lahko trdim, da je le malo živil, ki bi bila tako okusna in obenem tako velike hranilne vrednosti, kakor je svinjetina. Svinjetina pa ni le eno najboljših, ampak je tudi eno najcenejših izmed vseh mesnih živil in torej tudi revnim ljudskim slojem dostopna. — Svinjsko meso je močno preraščeno s tolščo in je vsled tega jako tečno in okusno, a prav zaradi tega tudi težko prebavljivo. V svežem stanju se da na različne načine pripraviti v kuhinji za jed. Suha svinjetina pa se večinoma le kuha (vari). Juha sveže svinjetine ni dosti prida in tudi od suhega mesa ne posebno priljubljena.

Najboljšo svinjetino dobivamo od dveletnih svinj. Stara plemenska svinja in star merjasec pa dajeta žilavo, nesočnato in obenem neokusno meso. — Zaradi obile tolšče, ki jo ima svinjetina v sebi, se izvrstno ohranjuje. —

Konjetina (konjsko meso) pri nas ni priljubljena. Temu je kriv nekoliko ljudski predsodek, največ pa to, da je v resnici le malo dobrega konjskega mesa. Konj je namreč plemenita žival, ki ima služiti človeku s svojo silo, a ne s svojim mesom. Ko pa je konj odslužil svojega gospodarja, je navadno že prestar za mesarja in zato ga dobi konjedec v svojo oblast. Sploh pa bi bila konjetina neprimerno drago živilo, če bi se klali mladi, za delo sposobni konji. Kar je torej dobre konjetine v prometu, izvira od mladih konj, ki so postali vsled raznih nezgod nesposobni za delo in takih je prav malo. Meso starega konja pa je tako slabo in malovredno, da ne diši niti revežem, ki sicer niso posebno izbirčni v hrani.

Konjsko meso se kuha in peče. Kuhano je dokaj trdo; pečeno pa je mehko, jako sočnato

in zelo okusno. Sladki okus konjetine sicer ne prija vsem ljudem, onim pa, ki so navajeni nanj, zdi se celó jako delikaten. — Tudi juha konjskega mesa je prav dobra. Kadar pa se konjetina kuha tudi zaradi juhe, treba je tolščo po možnosti iztrebiti iz nje, ker daje juhi malo čuden, na konjski hlev spominjajoč vonj.

Konjetina je posebno pripravna za izdelovanje klobasic (dunajskih) in se je tudi največ porabi za to vrsto mesnih izdelkov. In ravno s klobasicami jo slastno jedo tudi ljudje, ki bi je v drugi pripravi vedoma ne jedli. —

Izmed vseh mesnih živil je kuretina gotovo najboljša in torej po vsej pravici priljubljena in čislano živilo. Kuretina združuje namreč v sebi vse dobre lastnosti mesa, saj je zelo okusna, jako lahko prebavljiva in vsled svojega bogastva na beljakovinah prav tečna. Poleg tega je kuretina tudi pripravna za prigrotovitev najraznovrstnejših mesnih jedil. Kuretine pa je jako malo in je zaradi tega zelo drago in le takozvanim boljšim slojem dostopno živilo.

Pripomniti je še, da je domača perutnina podvržena raznim in celo epidemskim boleznim in zato je najboljšo, da jo kupujemo živo, ker tržno nadzorstvo nam ne daje zadostnega jamstva, da nismo z mrtvo perutnino kupili crknetine. Kuretina divje perutnine je izvrsten in slasten prikusek premožnejšim slojem, ker le ti si jo lahko privoščijo. —

Divjačina se v marsičem razlikuje od mesa domačih živali. Že to, da se živijo in gibljejo divje živali v prosti naravi, vpliva blagodejno na kakovost in okus njih mesa. Odločilen pa je v tem oziru način usmrčitve divjih živali, ki se pred usmrčitvijo večinoma preganjajo in razburjajo, vsled česar jim kri nepopolno odteče. Divjačina je torej vedno močno krvava in ima zaradi tega poseben okus in jako hitro gnije. Duh mesa pa je dan divjačini že po posebnosti živalske vrste.

Sveža divjačina je prav dobro, lahko prebavljivo in okusno živilo. Tudi v gotovem stanju razpada je še užitna. Razpad divjačine pa ne sme iti predaleč, ker se sicer gnusi človeku z nepokvarjenim okusom in je tudi lahko škodljiva človeškemu zdravju. — V zasebnem življenju ni mogoče preprečiti, da bi se gnilobna in smrdljiva divjačina ne jedla. Na trgu pa bi se moralo ravnati z gnilobno divjačino prav tako, kakor se ravna s pokvarjenim mesom vobče in bi se morala torej izločiti iz prometa. —

Tudi ribjega mesa se mnogo použije. Vendar pa je krog onih, ki se hranijo z ribami,

vedno manjši in to največ zaradi tega, ker ginevajo (izumirajo) ribe v sladkih vodah in sicer vsled vedno bolj in bolj se širеče industrije, ki zastruplja potoke in reke, tako da v njih nekaterim ribam živeti ni mogoče. Poleg rib iz sladkih vod služijo tudi morske ribe za živež človeku. — Ribje meso je navadno belkasto, pa tudi rudeče, kakor meso lososa in je močno vodeno ter vsled tega hitro gnije. Okus ribjega mesa zavisi predvsem od ribje tolščice, ki ne prija vselej člo-

veku. Vobče pa so ribe okusne, tečne in lahko prebavljive. Če se torej slišijo včasih tožbe o težki prebavljivosti ribjega mesa, kriva je temu predvsem individualnost jedčeva in nekoliko tudi to, da daje ribje meso malo prebavo pospešujočega mesenega soka.

Ker se ribje meso hitro pokvari, moramo biti oprezni ž njim, da si ne nakoplujemo raznih bolezni. Sicer pa je lahko spoznati, ali je riba sveža ali ne in sicer na tem, da je sveža riba

nekoliko težja od vode in se potopi v njej, dočim nesveže ribe plavajo na vodi. Najboljše je, da se kupujejo žive in se šele usmrte pred pripravo za jed.

Ribe se na raznovrsten način pripravljajo v kuhinjah za jed; ribe torej kuhajo in pečejo in so v eni in drugi pripravi izborna jed. Ribe pa se tudi konservirajo (ohranjujejo) in razpečavajo kot ribje konzerve. —

Raki, žabja bedra in razni polži so dobra delikatesa za one, ki si kaj takega lahko

privoščijo; kot ljudska hrana pa ne igrajo nobene vloge. Delikatese pa, kakor so ostrige, Slovenci vobče sploh ne poznamo. To je menda edina žival, ki jo ljudje vedoma jedo živo, kajti kmalu po smrti ni več užitna, ker se jako hitro pokvari.

Košarji, dvoživke in mehkužci dajejo vobče luksuriозна živila, in nas, proletarske Slovence, torej malo zanimajo.

Razen mesa v ožjem smislu, t. j. mišičnih mesnih mas, zbranih ob kosteh živalskih teles, tvorijo tudi drugi deli, oziroma organi živalskega telesa, takozvani klavni odpadki, prav dobra mesna živila. Taki deli in organi, oziroma klavni odpadki so: kri, jetra, ledvice, vranica, pljuča, srce, možgani in čreva.

Kri se kot taka pripravlja redkokdaj za jed, pač pa so iz nje napravljene krvavice (krvave klobase) jako čislano jedilo.

Jetra so v obče priljubljeno živilo in še posebno v jetrnih (jetrnih klobasah). Gosje jetra pa se jedo celo kot delikatesa.

Ledvice (obisti) tudi zelo čislajo, posebno telečje, ki jih navadno jedo s teletino kot ledvično (obistno) pečenko.

Vranica je močno krvava in se pripravlja z drugimi mesnimi živilom za jed.

Tudi pljuča so priljubljeno živilo, ako se v kuhinji dobro pripravijo in z raznimi dodatki izboljšajo, ker imajo sicer precej zoprni okus.

Jezik in srce sta mišična telesna organa. Jezik je v vsaki kuhinjski pripravi dobro in okusno živilo; iz srca pa zna samo spretna in izkušena kuharica napraviti delikatno jedilo.

Možgani so revni na beljakovinah in zelo bogati na tolščici ter prav zaradi tega tudi težko prebavljivi. Navadno pripravljajo možgane z jajci za jed in so prav okusno in tečno živilo.

Čreva niso sama zase dosti prida in se vsled tega dodajajo k drugim mesnim živilom ter jedo navadno kot obara. Največ črev pa se porabi za izdelovanje klobas in se zauživajo z njimi ali pa nezaužite odstranijo. —

Tudi razni mesni izdelki (mesnine in mesne trpežnine) so jako važni za človeško hranjenje. Pri nas pridejo v tem oziru predvsem klobase v poštev in sicer mesene klobase, krvavice in jetrnice. Najvažnejše mesto zavzemajo seveda mesene (kranjske) klobase, ki so sveže in suhe, oziroma prekajene enako dobre ter po vsej pravici jako čislano živilo. Napravljene so, kar bode pač obče znano, iz več ali manj tolstega, drobno sesekanega mišičnega svinjskega mesa.

RAFAEL SANTI:
IZPREMENIENJE NA GORI TABOR.

Krvavice so priljubljene, toda zaradi krvi, ki so iz nje pripravljene, niso trpežne in se v vročih poletnih časih tudi prekuhane hitro pokvarijo. Zato poznamo krvavice na jedilnikih (jedilnih listih) samo v jeseni, pozimi in zgodnji pomladi. V krvavice devajo — razen krvi in masti — tudi kašo, riž in kruh.

Jetrnice se jedo pri nas sveže in suhe. Sveže so jako okusno živilo; suhe (prekajene) pa niso dosti prida.

Tudi salame iz svinjine dobivajo pri nas čimdalje večjo veljavo. Salame iz konjetine so še redke.

Klobase tvorniškega proizvoda, ki se izdelujejo večinoma iz konjetine, poznajo nekoliko po naših mestih. Kot ljudsko živilo pa še ne igrajo posebno važne vloge. Pri nas primanjkuje namreč industrije in zato tudi ne poznamo pravega delavskega proletarijata, čegar glavni del mesene hrane so take klobasice. (Dalje prih.)

KRALJ MATJAŽ.

Pomladna romanca.

Minila je neslavnih vekov noč,
srce skrivnostno je odprla gora
in zasijala je v dvorane zora,
nebeška hči, blesteča solnčna moč:
hej, kralj Matjaž, zdaj kliče dan sijoč
te v slavni boj od dolgega odmora,
zdaj bojni rog zaklical je vesel,
pred Sveto goro zadonel je jasno,
da čez ravan z radostjo tisočglasno
do temnih gor odmev je odhittel.
Prišlo je jutro z lučjo neugasno,
peroti bistre sokol je razpel
in vzdignil se je ljut v demantni dan:
Krv se je junakom zahotelo
in s krikom silnim jih je odletelo
nebroj čez Soče in čez Save plan,
do severnih branikov, v boj strašan,
da groza pohiti čez zemljo celo.
Vihar gre preko plašnega sveta,
kresovi na vrhovih plapolajo
in v solnčnem zlatu praporji vihrajo,
blišči se ščit in sablje žvenketajo —
čuj, tvoja, kralj Matjaž, je ura ta!

Glej, spal je kralj za belo mizo tam
in sklanjaje na mramor sivo glavo,
je v duhu zrl stoletij bivših slavo,
ko zmagovite boje bil je sam.
Razbit mu ščit je zarožljajal k nogam,
v globokem snu odprl je roko pravo
in skrhana je padla sablja v prah,
junaška sablja, in je zazvenela
— kdovekedaj? — in se je razletela.
A njega, ki je bil sovragov strah,
uspavna roka davno je objela
in ni ga vzdramil vse neštete dni
iz tihih sanj tu v temni skalni jami
rohneči grom nad sivimi gorami,

ne pesem, ki Pomladi zadoni,
kedar priplava z južnimi meglami
in jablan rožnata zažvrgoli;
kopnela v mrak mu je srebrna brada
in kroginkrog je zibal vodje sen
in let bežečih ni preštel noben . . .
A čuj, zdaj glas rogov v te dvore pada
in sablje, handžarja žvenket jeklen,
z viharjem v svet prišla je Vesna mlada!

Glasnik ponosen stopa v skalne dvore
in kliče vanje vest o vojni spet,
v oklepa zlatega sijaj odet,
kot pride dan iz svetlooke zore:
„Pokonci, kralj, ti vojvod naših cvet,
da domovini tvoja moč pomore!
Matjaž, zdaj belca iskrega zajaši
in dvigni ščit in sabljo si opaši,
glej, spet žari se jutro tvojih zmag!
Daj, slavno vstani v slavni čas, junak;
vzbesnel je boj ob sveti meji naši
in v divjem srdu dviga se sovrag!“

Glasno zaklical slova bojevita
glasnik je in pričakujoč obstal, —
in glej, glavó je snežno dvignil kralj
in kot v oblakih mračnih se zasvita
in sine blisk iz nedoglednih dalj,
vzplamtela so mu lica ponosita;
kot solnce so se vžgale mu oči
in ta je luč vse viteze vzbudila
in vstala vojsk je rožljajoča sila,
res, takšne sile videl svet še ni!
In tistikrat se dvignila je čila
postava kralja v visokosti vsi.

„Kaj govoriš mi? Pač novica taka“,
povzdigne gromozvočni glas Matjaž,
„laska se duši, kakor sladka — laž!
Kaj še nad polji krokar črni kraka

in orel še oblakom je pajdaš?
Potem ti je zaman beseda vsaka!"

„O ne, kralj jasni!“ odgovarja sel,
„o ne! Saj luči zarje se je zbala
zločesta jata in odfrfotala
čez morje tja do laških je dežel
in noč in in tema z vrani je zbežala;
zdaj večer dan bo narodu žarel!
In vprašaj, če čez loge šepetave
še orel kroži in preži na plan?
O, vihra ga je nesla v mrzlo stran,
v sneženo smrt, na severne planjave;
tam novo vojsko zbira si tiran
in misli kuje krute in krvave.
A sokol je na solnčne ceste vstal
in razprostrl junaške je peroti
in vrgel se sovragu je nasproti
in glej, do Belta svet je vztrepetal!
Daj! vodi nas na zmagoslavni poti
in bodi zopet naši zemlji kralj;
naj venča danes ljudska te radost!
Res krona ni ti iz zlata skovana, —
iz strtih spon je s sabljo izklesana
in nje dragulji — kri, ki za prostost
pradednih mej je bila žrtvovana,
in za pravic oskrunjeno svetost!
Spet doba kraljev slavnih se nam vrne,
če s silno roko dvigneš jeklo ti
in val vojskâ za tabo pohiti,
kot mrak nebes se v plašč Morane strne
in nad poljane v srdcu pridrvi,
da črna smrt v pogubo jih zagrne.
Kar ljudstva je od Kleka in Triglava
v zemljah do belih carigrajskih lin,
od Mure pa do Adrije globin,
od gor Albanskih do bregov Dunáva,
povsod je nad trinoge vstal trpin,
zaplapolala bojna je zastava.
Od gor do gor se nese ognja žar
in rog doni in k borbi kliče čete:
poglej na polju si vojské neštete,
ki čakajo te, nezmagljivi car,
in pesmi ti pojo, nikdar še pete,
in krono kraljevskó neso ti v dar!
Sredi neba je solnce obstrmelo,
sredi morja je beli brod obstal;
šepet prihaja iz nevidnih dalj,
od davnih bajk je v gaju zašuštelo
in v sveto vojsko gre kraljestvo celo, —
ob uri čudežni budim te, kralj!"

In kralj Matjaž stoji, molči, strmi,
in vest posluša in sijó mu lica,

z mladostjo venča bojna ga novica
in v silnih grudih mu radost kipi;
ves je svetel kot čarobna danica
in brade sneg mu gine in kopni,
ko z roso zarjo spet se vsa obliva
in valoví, kot njiva zlatogriva,
ko lip šumečih dih čez njo hiti.
Glej, pomladila se je starost siva,
ko prišla vest je novih, slavnih dni!

Hej, to je stisnil v pest junaške roke,
da poizkusi svojo novo moč
in mizo z mahom v koscev stotihoč
je strl, da je zletela pod oboke!
In glas doneči dvignil je, rekoč:
„Da, zopet šel med svoje bom otroke
in krono vašo zopet bom sprejel
in kjer se jeklo smrtonosno sveti
v junaški roki, kjer se hrabrost neti
z besedo moško, bode svet strmel
nad silo mojo in nebes žarel,
ko kres prižgemo k sodbi in osveti.
Vstanite, vitezi in vojevode,
vstanite, vojske zveste moje, vé:
prešla je noč, vrhovi se žaré,
na slavne zdaj odjezdimo pohode!
Zdaj svet poklical svoje je gospode,
zdaj šiba smrti na tirane gre!
Hej, ljuti sokol Marko, sluga zvesti,
daj, osedlaj mi žrebca belega,
oj, žrebca iskrega, veselega!
In ti, kovač, zavihiti kladivo v pesti
in žar, kot ogenj v nedrijih gorâ,
kot večna sila solnčne je prelesti,
zaneti urno, žar plapolajoč,
in skuj mi ščit, kot misel je ponosna,
ki nas krepí in klije srečonosna
in ob naporu vliva v srce moč
in nas bodri, da zro očesa rosna
sad trudnih ur, krasnó procvitajoč!
In sabljo skuj mi, ostro in kaljeno
in močno, kot je sloge silna vez,
da stare moč peklá in srd nebes,
udari v trumo, smrti posvečeno,
ko vsred poljan vzvrvi krvavi ples!
Kovač, ne zabi tudi buzdovana!
Težak naj bode, kakor ljudstva glas,
ki sodbo govori v usodni čas,
ko zakraljuje množica izdana;
ta buzdovan mogočni ótme nas,
ko v cvet krvav zavije se poljana!"

In še so kralju usta govorila
in še poslušal je in stal glasnik,

ko vojska šum zagnala je in krik
in kakor morje je zavalovila
in žvenketaje se je vzradostila
in gozdi jekla vstali so navpik.

Kovač pa šel je k skalni svoji peči
in brzo strašen ogenj je užgal
in s kladivom orjaškim zarožljaj
in plal kot val je v žrelu žar besneči.
Duhovi zemlje rastle so iz tal
in vsi obsuli mojstra so tuleči.
In ko so gasnila goreča žrela,
pripasal je Matjaž ob desno stran
strahotonosni bojni buzdovan,
ob levi mu je sablja zazvenela
in v jermen ščita je položil dlan.
Od ščita pa je zarja zažarela!
Iz demantov, draguljev in zlatá
kras koprneče rajske je modrine
in vse prelestne čare domovine
in veličast človeškega duha
kovač nanizal bil okrog sredine.
A solnca lik blesteč je bila ta:
resnice svete bila je podoba,
ki sije luč v prevar strupeni mrak
in seje v dušo up in mir sladak
in ruši hrame, kjer kraljuje zloba
in vodi čez skrivnostni temni prag
in večna je, brez rojstva in brez groba.

To je strmela vojska pred goro,
ko zagrmeli so iz nje rogovi
in kralj Matjaž in silni mu drugovi
so stopali iz nje v polje rosnó,
kot sodnji dan raztrga se nebo,
in v boj poslednji pridejo bogovi!
Kot če v skrivnostni uri vsa planjava
vzdrhti od pretajnostnih bolečin
In tresk iztrga se ji iz globin,
iztrga se in gromovit odplava
do božjih oken, do nebeških lin,
tako je narod ves zaoril: „Slava!“

In glej, kdo pa prihaja tam nasproti,
kot lahka megla cvetja in tančic?
Prelestna vrsta venčanih devic,
krasná, kot Vesna v rožnati lepoti,
oči sijočih in nedolžnih lic,
kot angelji, ki skrili so peroti!
Kako ji sramežljivo rdi obraz
in nedotaknjene drhtijo grudi
in mamijo kot biser čisti udi,

kako cvetó ji rože v vencu las,
kako sladko zveni srebrni glas
mladenke, ki mu sveži lovor nudi!
O, kralj Matjaž, pač še pozdrav noben
ni s toliko napolnil te radostjo,
ko sklonil zdaj pred nežno si mladostjo
ponosno glavo, da nakit zelen
na senci položi ti, prepleten
s pomladne misli čudežno sladkostjo!

Na čelo kralj Matjaž se pridrvi
na belcu iskrem, ščit se zablišči
in kralj besede govori grmeče:
„Kraljujem! Kamor vidi solnca sij
naj meč slovanski naš se zaleskeče! —
Kot gre čez morje ljute vihre srd,
kot v uri gromonosni strela šine
kot naraščaje plaz drvi s planine,
nesimo mi sovragu strah in smrt
čez meje dedne, da ječeč pogine,
zdrobljen, razbit, v krvavem prahu str!
Minila zdaj je robstva doba kleta,
Trinog zdaj nosil naše bo vezi,
zdaj sablja moja zakon govori:
Ves svet je tvoj, o domovina sveta,
kjer veter čez goré in plan hiti,
kjer ptič pod sinjo solnčno potjo leta!“

Zakliče kralj in belca izpodbode,
zakliče kralj in zemlja zabobni,
ko z vojskami junaški vojevode
se dvigajo na zmage in pohode,
in bojna pesem čez polje doni . . .

Sredi neba je solnce obstrmelo,
sredi morja je beli brod obstal,
šepet prihaja iz nevidnih dalj,
od davnih bajk je v gaju zašuštelo
in v sveto vojsko gre kraljestvo celo. —
ob uri čudežni si vstal, o kralj! . . .“

* * *

Zamrl je pesmi hrepeneči zvok
in pevec je položil gosli v travo
in v mislih tožnih je povetil glavo,
ko tih šepet je plaval naokrog
in vse oči so gledale sanjavo.
Sanjavo gledale so vse oči
in vse oči so bile solznorosne
in vse oči so bile preponosne,
a plaho gledale so vse oči . . .

Vladimir.

PAN TADEUSZ - EVGENIJ ONJEGIN - SLAVY DCERA - KRST PRI SAVICI.

Ob stoletnici štirih slovanskih pesnikov. Spisal Ivan Lah.

(Dalje.)

Ze takrat so sovražniki slovanstva začeli strašiti s „panslavizmom“. Proti napetim razmeram je bil izdal Kollar svoje „napise“, s katerimi si je pridobil povsod ime prvega češkega pesnika. Že tu svetuje Kollar pod naslovom „dobrá rada“ (dobro svet): „Ne zovite se niti Čeh, niti Rus, niti Srb, niti Poljak, ampak pišite — Slovan!“ 1824. l. pa je predelal svoje „basni“, jih izpopolnil, razdelil v tri dele (vsak po 50 sonetov): Sala, Laba, Dunaj, ter jih izdal pod naslovom: „Slavy Dcera“. Tu je prišlo iz slovanskega pesnika vse, kar je mislil in čutil. Krasen je vvod (menda nekaj najlepšega, kaj premore češka literatura); Slovanom poje pesnik — in ko gleda po njih zemlji, vidi le robstvo in smrt . . . , posledice sovražnega meča, sadove bratskih bojov in slovanske nesloge.

„Aj zde leži zem ta před okem mým smutně slzícím,
někdy kolébka, nyní národu mého rakev.“
(Tu leži ta zemlja pred mojim očesom solzečim,
nekdaj zibelka, sedaj naroda mojega grob.)

Tako hodi pesnik ob Labi in vidi gradove, vidi tujce — tam, kjer je bila zemlja slovanska, — gre ob Labi in povsod vidi ostanke davnega slovanskega rodu, vse propalo, ker je bil brat zoper brata! In gre dalje ob Dunavu in povsod smrt in grobovi davne moči in slave. Tako se vrsti sonet za sonetom. Vmes pa so sonetje ljubezni do „nje“, Mine — Slave hčeri. Slovanstvo, ljubezen in Mina — to je vse, v čemer živi pesnik z vso dušo.

Nove študije o slovanstvu so peljale pesnika naprej, ter mu dale novih mislij. Nastali so novi sonetje. L. 1832. je izšla „Slavy Dcera“ v drugem, popolnem izdanju, ki je obsegalo nič manj kot 615 sonetov. Patriotični del sedaj prevladuje. Vsi trije spevi so narastli vsak na 150 sonetov in pridal jim je še dva nova dela, „Lethe“ in „Acheron“. Vendar je v tem času političnih bojov pesnikova moč oslabela, zato ni več najti tistega pesniškega vzleta ko pri prvi izdaji. Pesnik stopa kot glasnik „Slave“ med brate slovanske, pripoveduje jim svojo zgodovino in stopa proti vsemu svetu v boj za svoje idealno Slovanstvo. Po dolgi tmi prerokuje Slovanom lepše dni. Z eno nogo takorekoč stoji na Uralu, z eno na Krkonoših in vidi čez vso slovansko zemjo ter poje:

„Slava, mati mila, daj mi krila,
da čez vse bi sela me nosila
bratov mojih, da bi smel letati
Čehi, k vam in Srbi in Hrvatii,
tja, kjer Visla se in Volga je razlila!“

Vsak kraj, vsak spomin mu daje misel za pesem. V zadnjih dveh spevih prehaja pesnik že čisto v drugi svet. Po zgledu Dantejeve „Božanske komedije“ je hotel ustvariti glavni del v „Slavy Dceri“, a prav to se mu je ponesrečilo. Ustvaril je slovansko nebo in slovansko peklo ter spravil vanje prijatelje in sovražnike Slovanov. Kakor vodi Danteja Virgil, tako vodi tu pesnika Amor, slovanski „Milek“. Milek kaže pesniku pot in mu razklada, zakaj je kdo prišel v nebesa, zakaj v peklo. In iz vsega se sliši njegov nauk:

„Ljubiti narod svoj se vsi učite,
glas s Tatre Črno goro naj potresa,
in s Krkonoš ga na Ural nesite:
Peklo izdajalcem, zvestim pa nebesa! . . .“

Daleč po slovanskih zemljah je rodilo delo „Slavy Dcera“ veliko senzacijo. Najbolj je seveda vplivalo na češki narod. V „Vykladu“, v katerem je Kollar pojasnjeval in branil nekatera mesta svojega glavnega dela, se vidi, kako je Kollar res od vseh strani poznal slovanstvo, njegovo zgodovino, mitologijo, etnografijo in da je po nazorih tedanjih prekipečih časov zašel prepogosto predaleč. Svoje misli o slovanstvu je še natančneje opisal v svoji nemški knjigi o slovanski vzajemnosti. (Besedo vzajemnost imamo od Kollarja.) V tej nemški knjigi zahteva Kollar, da mora vsak slovanski pisatelj vsaj razumeti štiri glavna narečja slovanska: češko, poljsko, rusko in srbo-hrvatsko. Videč dejanske razmere, ki ločijo Slovane, ni zahteval politične enote, ki je bila sploh nemogoča, hotel pa je, da preide ideja celokupnega slovanstva vsem slovanskim narodom v meso in kri in to naj bi bila tista duševna vez, ki ostane na veke ter lahko vodi k zedinjenju nekdanj. Ta nemška knjiga je vzbudila povsod velike senzacije. Vraz jo je nazval evangelij slovanstva. Ko je bil Kollar v Pešti, je občeval z Gajem in s Strossmayerjem. Prvega je ravno Kollar pregovoril, naj sprejmejo jugoslovanski narodi češko pisavo. Pozneje je obiskal Kollar Gaja celo v Zagrebu, kjer se je mnogo govorilo o nadaljnjih zvezah. Slovenski pisatelj Krempf je navdušeno pozdravil knjigo o slovanski vzajemnosti ter je bil prvi, ki je „Novicam“ poslal dopis v gajici. „Slavy Dcera“ pa je vzbudila povsod mnogo domoljubnih pesnikov, ki so prav pri vrvenju tridesetih let dvigali narod k narodu, a obenem k slovanski zavesti. Kollar je potoval celo v Italijo, ker je videl tudi tam Slovane in hotel njih obstanek dokazati.

„Slavy Dcera“ je tako dosegla svoj namen potem pa ostala v literaturi, — spoštovana sicer, a vedno manječitana. Realni časi po l. 1848. so uničili previsoke slovanske sanje in tako si delo ni moglo ohraniti svoje vrednosti, kakoršno ima n. pr. „Pan Tadeusz“ ali „Evg. Onjegin“, dasi je to češko delo pravzaprav največje delo svoje vrste. Zdaj iščemo v tem delu le še slovanskih idej Kollarjevih, dočim so tvorili včasih njegovi najlepši domovinski sonetje in „Vvod“ stalne deklamacije na čeških odrih. Izmed 695 sonetov, ki jih je v tretjem izdanju obsegalo vse delo, jih je le malo, ki stoje umetniško na isti višini kakor so-

netje Mickiewicza, Puškina ali Prešerna. Zato se „Slavy Dcera“ izdaja zdaj na podlagi prve izdaje, torej v izdatno krajšani obliki.

Nevenljive pa so zasluge pesnika Kollarja za slovanske narode in za slovanstvo, ki je v važnem času našlo v njem svojega glasnika, posebno velike pa so zasluge za njegov narod, ki ga je vodil ravno v zavesti moči slovanske v burnih časih ter ga pripravil na glavni vihar l. 1848.

Lani so prepeljali Čehi ostanke slovanskega pesnika z dunajskega pokopališča v Prago ter ga položili blizu Šafařika na „Olšanech“. Veličastni pogreb, ki se ga je vdeležila vsa Praga, je pričal, da Kollar še ni pozabljen in da njegov duh in velika ideja vseslovanska še plavata nad nesvobodnimi slovanskimi zemljami.

* * *

Videli smo doslej pri vseh treh delih, ki smo govorili v njih, kako so se rodila, iz razmer življenja narodovega in iz razmerja pesnikovega do življenja; kako je dvignil duh časa idejo, iz dušnih globin pesnika, ki jej je postal glasnik. Ker pa je šla ideja skozi njegovo dušo in srce, kažejo se na vseh teh delih sledovi pesnikove osebnosti. K pojmovanju vsakega umotvora je treba torej poznanja razmer, iz katerih je vzniknil, in pesnikovega notranjega in zunanjega življenja. V naslovu svoje študije pa smo postavili poleg Mickiewicza, Puškina in Kollarja tudi Prešerna in njegovo pesnitev „Krst pri Savici“.

Res je, da je Prešeren napisal eno samo drobno knjigo, vendar pa njegov duh ni bil manjši od duha navedenih pesnikov. „Krst pri Savici“ je v našem slovstvu epohalno delo, ki stoji še danes osamljeno po svoji ideji, obliki in lepoti. Zakaj pa je Prešeren pisal „Krst pri Savici“? Kaj mu je bilo vzrok, kaj namen?

Pisalo se je, da je bil Prešeren s Čopom in Kastelicem nekoč pri Savici, kjer so prijatelji govorili o slovenskem epu; lani pa je prinesel „Dom in Svet“ zanimivo paralelo: Atala-Virginija-Bogomila. Tu se trdi, da je Prešeren čital Chateaubriandovo „Atalo“ in „Paul et Virginie“, ter da je po njih posnel svojo junakinjo Bogomilo. Vse tri Atala-Virginija-Bogomila — žrtvujejo svoje devišstvo za svoje ljubljence. Tretji trdijo, da je bil spisan ep „Krst pri Savici“ le v ta namen, da bi se pridobili kanonik Pavšek in slovenska duhovščina, ki je pesnika sovražila, ker je pisal zaljubljene pesmi in je bil svobodomiseln! Zato se je torej bajè morala Bogomila odpovedati Črtomiru, Črtomir pa je moral — v Akvilejo.

Vse take trditve pa so ozkosrčne in kratkovidne. Prešeren nam je pač za tisti čas uganka; zato se je reševalo že marsikaj, postavljale so se razne hipoteze, kar pa vse ne velja, ako pogledamo v razmere, v čas in v življenje tiste dobe. Potem šele vidimo, kako se je rodilo, kar se je roditi moralo in zakaj je „Krst pri Savici“ tak kakoršen je, da mu danes očitajo, da nima konca,

ki bi bil vreden začetka. Pagan Črtomir, ki bi se imel po mnenju nekaterih usmrtiti, da bi bil tragičen junak, se namreč po kratkem obotavljanju uda, postane kristjan in celó duhovnik. O. Zupančič pa pravi:

„Zaril se je v zemljo volkodlak
in bil je Črtomir naš junak“.

(Konec pride.)

NAD PREPADOM.

Roman. Spisal Fran Govékar.

(Dalje.)

D

IX.

Dr. Kolarič je stal nakrat pred vratmi spalnice svoje soproge Olge. Dospel je tja v eni sapi, zgrabil za kljuko in butil ob vrata, da so zajejala v tečajih, a odprla se niso.

„Olga! Odpri! Odpri takoj!“ je zakričal besen ter ljuto stresal kljuko, da je grmelo po vsej vili. A oglasil se ni nihče. V Kolaričevi duši pa se je strašni togoti pridružil sum, podel in ostuden sum. „Korbarica je torej govorila resnico... zalotil sem jo!“ mu je šinilo skozi možgane. „Tu pred mano... jedva par korakov za temi vratmi me vara žena... vlačuga! A s kom? — s kom?! Kdo je ta lopov, ki mi je ukradel zakonsko čast, poštenje žene, ki sem jej zaupal bolj ko sebi samemu?“

In pred očmi se mu je vrstila dolga vrsta mož, ki hodijo v njegovo hišo, a sumiti ni mogel nikogar. Lajtmant Ditrich... pristav Slavec... profesor Koder... Zemljč... Glaser... Simončič...

„Ne, nihče izmed teh dečkov ali starcev“, je mislil.

In hipoma se je spomnil dr. Zoreta, svojega koncipijenta. Morda ta? — Ne, nikdar! Dr. Zorè je njegov najzvestejši oproda, požrtvovalen sodnik in najudanejši pristaš! Po duši in po srcu mu ni nihče toli soroden, kakor dr. Zorè, ki dela zanj že leta z iskreno ljubeznijo in odkritim spoštovanjem! Kot koncipijent, kot politik, kot družaben faktor, kot agitator... vedno in povsod je mladi dr. Zorè Kolaričev najvernejši prijatelj! Svojo roko bi položil zanj na ogenj, če bi bilo treba, tako mu more zaupati! Dà, dr. Zorè občuje v hiši kakor doma, a z ženo svojega šefa se bavi vsekdar kot v največjem spoštovanju udan služabnik, ne pa kot hrepeneč ljubimec. Nikdar si

ne dovoljuje najmanjše prostosti; resen, a ljubezniv kavalir jej je, človek gladkih manir, a nikoli več! — A kdo je potem, kdo je podli lopov, ki mu je nesramno in drzno ozkrnil zakonsko postelj, tako zavratno, kakor ponočni tat bojzljivec?! Vse mesto ve za to sramoto, stare babnice že regljajo o njegovih rogovih... rogajo se mu... se radujejo njegovega najzaničljivejšega poraza... s prstom kažejo za njegovim hrbtom... on, njen soprog pa niti slutil ni, da greje na svojih prsih strupeno kačo, ki je igrača prešestnika!

Z obema pestema je bil Kolarič po vratih, suval s čevlji vanje ter besnel kakor blazen.

„Odpri... odpri, sicer te zadavim! Vse vem, vlačuga... ne skrivaj se... zaman je! Zato odpri, sicer zlomim vrata!“

A za vratmi se ni genilo nič. Hiša je bila kakor izmrta in žive duše ni bilo videti. Hlapec in dekle so imele svoja bivališča onstran parka v mali hišici, v kateri je bila obenem kolarnica in konjski hlev. Otroci in Vida pa so bili na izprehodu.

Mrak je lezel skozi okna na hodnike, in ubranost dolgočasnega oblačnega večera se je razlezla po vseh kotih.

Dr. Kolariču pa je drgetalo srce od bolesti in tuge. Čutil se je nepopisno osamljenega. V tej svoji brezmočni togoti in tej nenadni sramoti, ki je padla nanj zviška kakor strela z jasnega, je čutil, da nima človeka, ki bi mu mogel potožiti svoje gorrjé. Ni ga človeka, ki bi imel z njim sočutje, ki bi ga razumel v tem smešno-tragičnem položaju! Varan mož je v očeh ljudi vedno smešen in zaničljiv; — sočutje, ki mu ga izražajo, je le hinavsko, komedijantovsko! Vsakdo si misli: Prav se ti je zgodilo, slabič, slepec, tepec! Zakaj pa se daš varati od neumne ženske? Ali si po svoji

inteligenci nižji ko ona? — Ali si morda fizično šibkejši od nje? — Ako si res manj inteligenten in slabič, potem te je žena pač varati mogla . . . morda celó — morala! Prevzel si dolžnosti, ki jim nisi bil kos! Da jih je končno prevzel mesto tebe kdo drug, je le tvoja krivda! Nezvestobe zakonske žene je kriv vselej njen mož, kajti žena je le žrtev tvoje duševne ali fizične nesposobnosti! Tako misli moderni svet ter piše o verolomnih zakonih le še — glume in smešnice! Tragedije so pisali pač le naivni idealisti minolih stoletij . . .

Dr. Kolarič se je naslonil ob podboje ter mislil žalosten in uničen. In čim dalje je mislil, tem bolj se je čutil krivega in smešnega.

„Čemu razgrajam? Čemu grozim? Čemu delam škandal, ki mi more sramoto le še povečati? Vse mesto se bo smejala, če izve, kako sem tulil in skakal tu pred Olgino spalnico! Kaj bo s tem pomaganega? Ali bo potem moja nesreča manjša?“ Zmajal je z glavo. „Ali pa imam sploh pravico, soditi njo, ko sem sam v svoji morali še mnogo slabši?“

In spomnil se je deklic, ki jih je bil osramotil pred zakonom, obljubivši jim z najsvetejšimi prisegami, da jih vzame za ženo.

„Lina, ubožica! Kako me je rotila . . . kako obupno je jokala, ko sem jo vrgel v prepad sramote! Kako je iztezala svoje bele roke, da jo rešim iz blata . . . Propadla je, ker je morala zaradi mene! — In Minka, blondinka! Kakor tolovaj sem ravnal ž njo . . . ter se smejal njenemu prokletstvu! In kasneje v zakonu: moj Bog, kolikokrat sem varal Olgo . . . varal celó z njenimi deklami v konjskem hlevu na kupu slame! — Nobena natakara mi ni bila prenizka, da bi se ne bil oblatil ž njo, kadar sem bil pijan! Koliko noči sem prespal v tisti podstrešni čumnati v gostilni „Pri jelenu“! In sedanja . . . ta Malka — ta črna ciganka . . . kolikokrat sem jo poljubljal kakor blazen! — Tako sem pokrit s prešestnimi grehi, kakor gobavec z ostudnimi ulesi, pa zahtevam od svoje soproge čistosti! Ali ni morála za ženske in moške ista? Ali pa sta na svetu dve različni morali? Kdo daje zakonskim možem pravico, uganjati najsvobodnejšo prostitucijo, hkratu pa zahtevati od neštetokrat varanih ter natihem in skrivoma osramočenih sprog najabsolutnejšo zvestobo in čistost? Mož in žena sta človeka iste duše, iste krvi, iste vesti — istih dolžnosti in istih pravic! Kar je enemu prepovedano in sramotno, omadeževalno in nečastno, to ni drugemu dovoljeno in častno. Pred Bogom in ljudmi ter pred božjimi in posvetnimi zakoni sta mož in žena enakopravna v vsem in vsakem.“

„Dà, enakopravna . . . haha! Oba enaka sva v podlosti in sramoti . . . očitati ne moreva drug drugemu ničesar! Olga ve za moje grehe in — molči; — jaz vem za njene, — molčati moram! Dà, moram zaradi ljudi, zaradi lastnih otrok in — sebe! Kandidat sem . . . po volilnih shodih in po časopisju pojó slavo in čast mojemu imenu in moji rodbini; — ali naj se sedaj omadežujem sam, — ali naj raztrobim svojo sramoto sam?“

V pritličju so se odprla vrata in zvonek smeh otrok se je razlegnil po veži. Vrnila se je Vida z izprehoda. Kolarič se je zdrznil ter se odplazil po prstih po hodniku k vratom, ki so vodila v njegovo stanovanje. Sram ga je bilo, da bi ga videli lastni otroci v trenutku, ko se zaveda svoje moralne ničvrednosti ter obteženega s krivdo, da je njih mati vlačuga. Zato je tiho-tapil pred njimi ter bežal skrit se pred njihovimi nedolžnimi očmi. In tiho je odklenil vrata ter smuknil kakor tat v svojo sobo. Tedaj se je zgenilo na zofi nekaj belega.

„Ali si ti, Anton?“ je vprašal trepetajoč ženski glas. „Moj Bog, da si le prišel!“

Dr. Kolarič je planil k zofi — bila je soproga Olga. Drgetaje po vsem životu se ga je oklenila s svojimi golimi rokami in kakor prestrašen otrok se skrila v njegovo naročje, išoč pomoči in utehe. „To so bile strašne minute!“ je šepetala. „Vsa se tresem . . . mislila sem že, da sem izgubljena! Oh, grozno, grozno!“

„Kaj se je vendar zgodilo?“ instinktivno je ovil Kolarič svoje roke okoli žene.

„Nekdo je hotel siloma vlomiti v mojo spalnico . . . razklati je izkušal vrata . . . o, upil je in divjal kakor blazen! Pravkar sem bila prišla iz kopeli, ko je navalil, in zbežala sem polmrtva v to sobo, zaklenivši trdno za seboj vse moje in tvoje sobe. Gotovo me je hotel razbojnik umoriti ter oropati vso hišo! Ti pa si ga pregnal in me rešil. Oh, kako grozno je to bilo!“ — Trepetaje se je stiskalo njeno gorko telo k soprogu in krčevito ihtenje je sunkoma oralo po njenih prsih; bila je silno razburjena, in njeno srce se še ni moglo osvoboditi strahu in groze.

Dr. Kolariču pa je padel z duše vsak sum in v srce se mu je naselilo zopet popolno zaupanje v njeno zvestobo. Božajoče je drsela njegova dlan po njenem toplem telesu, ki je bilo sveže, mlado, kipeče od krepke bujnosti; iz batistne, z razkošnimi čipkami obšite srajce so gledale njene krasne, vitkopolne roke, gole do ramen ter so se videle njene prsi, bele in čiste kakor svež sneg in alabaster.

FRAN TRATNIK:
NA DVORIŠČU ČAROVNICE.

In poljubivši jo na vrat in na prsi, je dejal: „Umiri se, ubožica, nevarnosti ni nobene več! Saj sem pri tebi, ljubica moja zlata, sladka!“

„Oh, nikdar več ne ostanem sama doma!“

Kolarič pa je objel njeno črnokodrasto glavico in ostro zroč v njene velike, temne oči je pripomnil:

„Morda pa je hotel ropar česa družega, Olga? — Morda je bil kak tvoj preognjevit častilec, ki je nameraval v moji odstotnosti ugrabiti zvestobo in poštenje moje soproge —? Morda si celó sama kriva, da si domišlja kak tepec, da ima pravico upati na tvojo ljubezen? In kdo bi bil to, ljubica, kaj meniš?“

Jezni bliski so šinili iz njenih oči, zmračil se jej je obraz, ogorčeno se je odtegnila sprogovim rokam ter ponosno vzravnavši se, je dejala: „Nihče nima pravice, misliti o meni tako podlo! Tudi ti ne! Rajši se ubijem, kot da bi izgubila svojo čast, — skočila bi skozi okno ter se ubila!“

In kakor užaljena mu je obrnila hrbet ter naglo odšla v svojo sobo.

Kolarič pa je tekel za njo v spalnico, jo objel in poljubljal.

„Ti si mi zvesta, Olga, kaj ne, popolnoma zvesta? Samo moja, vsa moja si, ljubica? Reci, povej, Olga!“

„Prisegam, samo tvoja, Anton!“

V Olgini spalnici so bili na enem oknu spuščeni zastorji, in gost mrak je ležal v sobi,

polni težkega, omamnega vzduha, ki je vel iz vaz z venečimi cvetkami in iz parfumiranih toalet.

„Ali mi verjameš, dravec?“ Hipoma se ga je oklenila z vso strastjo ter se pritisnila k njemu kakor kača. „Vsa sem tvoja, dà . . . a ti, a ti — premalo me ljubiš, Anton!“

Divje jo je objel, da je zaječala . . .

Uro kasneje je dobil dr. Zorè listek, ki je nanj zapisala gospa Olga sledeče vrstice:

Dravec, moj mili, sladki! Še vsa trepečem od silnega strahu, a hitim Ti pisat, da se je izteklo vse najlepše ter da K. ničesar niti ne slutí. Igrala sem svojo ulogo boljše, kakor sem si mogla domišljati, dà, dosegla sem s svojo komedijo več, kakor sem želela — — — A bodi! Za Te, moj zlati, dobri, prenašam potrpežljivo tudi najslabše, najostudnejše! — — —

A kako je Tebi, ljubček? Ali se nisi nič poškodoval? Prosim Te, odgovori mi nemudoma, kajti skrbi me grozno! Moj Bog, kaj bi bilo, če bi se bila brajda pod Teboj ulomila in bi bil padel toli globoko!? — Ne upam si misliti dalje . . . Ali te ni nihče videl iz vile?! Piši mi, da mu zamašim usta . . .!

Ah, dravec, bila sva presmela!

V duhu Te poljublja

O.

Kó se je spravljala Olga spat, pa jej je izročila dekla listič z besedami:

Iskrena hvala! Zdrav!

Z.

Vesela je raztrgala Olga papir na drobne koščke, skočila v posteljo ter trudno se smehljaje zasnula hipoma.

(Dalje pride).

MISEL.

E. Gangl.

Po nebu visokem plava solnce
kot kralj ponosen, dobrotnik blag . . .
Po zemlji pa hodimo trudni ljudje
kot sužnji plahi, nestalne stvari . . .
Brez lastne zasluge kraljuje zemlji
ognjeni, nevgasni kralj neba,
brez lastne krivde nas grudi v prah
železna, kruta, usodna moč . . .

O, ti žareče oko brez življenja,
ki vstaja povsod, kamor seže tvoj žar,
ti plamen mogočni, brezdušno telo,
ki duša si milijonom kali,
sežgi me črviča trpečega
v prah, v prah, da, v solčni prah,
da me popijejo tvoji žarki
in poneso tja k večni luči!

JANEZ TRDINA.

Sestavil dr. Fr. Göstl.

(Dalje.)

Leto 1818. je Avstriji doneslo ustavo in svobodo. Ali Ljubljančani se od kraja niso dosti brigali za ustavo, bili so vsi srečni, da so dobili narodno stražo (Nationalgarde), da so se mogli zdaj i odrasli možje igrati vojake. Sedmo- in osmošolci pa so si smeli osnovati še posebej „akademično legijo“. Šestošolec Trdina je tudi pristopil narodni straži. — Ta bedasta komedija narodnega stražarstva in legijonarstva je trajala le predolgo za premnoge ljubljanske meščane in dijake, ki so često vso noč pijančevali in zapravljali denar, podnevi pa spali ali pa brez dela pohajkovali in politizirali.

Pričetkom je pod ustavo prevladoval tudi v Ljubljani nemški duh. Le polagoma se je vzbujala narodna zavest. Da bi tudi dijaki delovali za narodno propagando, zbrala se je sedmorica dijakov pri Trdini, ki so sklenili in obljubili, da vsak, pridobi sedem novih članov narodni stranki, a vsak teh naj bi nadaljeval na isti način to propagando. „Eden je bil Janez Božič, ki je stopil pozneje v duhovniški stan in je kot urednik celovškega „Slovenca“ vestno in uspešno budil koroške Slovence iz mrtvila. Isti stan si je izvolil drugi ud naše zarotne družbe, Mesar, slavni ustanovnik gorenjskih mlekaren“. — Zelo marljivo se je polotil narodne propagande Trdina, ne le kot dijak, temveč tudi pozneje kot profesor, potujoč po hrvatski in slovenski zemlji ter si je s tem pridobil nevenljivih zaslug.

V čitalnici „Slovenskega društva“, kamor je bil dovoljen vstop tudi dijakom, se je seznanil tedaj J. Trdina z vsemi narodnimi veljaki in pisatelji: dr. Bleiweisom, Dežmanom, dr. Tomanom Navratilom, Jeranom, Potočnikom i. dr. Posebno ga je zanimal Dežman, ki je po Cigaletovem odhodu prevzel uredništvo „Slovenije“ in pokazal za ta posel mnogo znanja in spretnosti. V družabnem in društvenem življenju je tedaj igral večjo ulogo skladatelj Flajšman, ki se je zlasti za čitalniške veselice izkazal kot izborna moč, kot dober pevec, kot skladatelj in v sili tudi kot pesnik. — Visoko je čislal Trdina Navratila kot pravega začetnika slovenske konverzacije. Govoril je vedno v izborni, gladki, pravilni slovenščini, dočim so drugi slovenski prvaki med seboj le preradi govorili nemški, kakor se to često še danes dogaja.

— Kakor v mestu, bila je tudi v šoli precej močna nemška stranka. Sošolcem Nemcem ali nemško mislečim patrijotom „Kranjcem“ na čelu pa je stal Etbin Costa, ki je pozneje — prvačil v narodni stranki slovenski.

Strastno veselje za propagando pa je odločilo že l. 1848. tudi Trdinov bodoči stan. Dejal si je: „Bodi, kar hočeš, ali nikjer ne bi mogel pridobiti narodu toliko zvestih prijateljev, kakor v učiteljstvu“. — Trdina se je torej začel zlasti marljivo učiti jezikov, pečal se je intenzivno z latinščino, učil se je laščine, prebiral je hrvatske in češke knjige in časopise. To je dobro vedel, če pojde na vseučilišče, da ne bo mogel pričakovati podpore od nikogar, niti od blage Česnovke. Zato je začel na vso moč skrbno in varčno gospodariti s svojimi nevelikimi prihodki. Po nepotrebem ni izdal odslej nobenega krajcarja. „Nekoč, ko sem bil že v osmi šoli, sva se pomenkovala z Dežmanom v čitalnici. On me je vprašal, kateri stan mislim izvoliti po končanih gimnazijskih studijah. Povem mu, da profesorski, premda nimam nikogar, ki bi mi hotel kaj pomagati. Moral bom skrbeti sam zase. To ne bo lahko, ali morda mi posluži sreča, da dobim kako dobro instrukcijo ali kak drug zaslužek. Dežman mi veli: „Veste kaj, tukaj pri nas zaslužite lahko 50 gold. „Slovensko društvo“ je razpisalo 50 gl. nagrade za slovenskega naroda zgodovino. Skriptor naše knjižnice mi je pravil, da ste več let delali ekscerpte iz Valvazorja in drugih historičnih knjig. Po njih vas ne bo stalo mnogo truda, da nam napišete kratko, popularno knjigo o naši preteklosti . . . Jaz sem rekel Dežmanu: „Dobro, jaz bom poskusil sestaviti našo zgodovino, ali že naprej vam moram povedati, da delo ne bo tako, ki bi moglo zadovoljiti omikane bralce“. Dežman veli: „Tega ne more nikdo pričakovati, da bi spisal kdo že zdaj dobro zgodovino slovenskega naroda . . . vsekakor pa je treba začeti“.

Marljivo se je lotil Trdina dela, katero je kmalo završil. Ko se je več let pozneje ustanovila „Slovenska Matica“, so proti ugovoru pisatelja, ki je sam pač najbolj čutil nedostatke in pogoške svojega mladostnega dela, izdali Matičarji to delo ter pisatelju niso hoteli izročiti rokopisa, da ga predela in popravi, kakor je to

želel; dà, niti korekture niso izročili njemu! — Bolj izobraženi možje so mislili, da je to delo spisal profesor Trdina, ne pa dijak Trdina in so pisatelja in knjigo brez milosti obsojali. Vendar mora vsakdo, ki pozna zgodovino te knjige, priznati, da je za dijaka izborna delo. In opravičeno pravi nje pisatelj: „Meni se, bogme, ni treba sramovati te zgodovine slovenskega naroda. Lahko bi se celo z njo ponašal in bahal, ako bi ne bilo vsako bahanje smešno in neumno . . . Knjiga je pisana v pravem narodnem duhu. Ona izpričuje, kako uneto je bilo že takrat moje srce za domovino in slovenstvo. Baš zaradi tega je tudi dosti koristila, kajti je budila v mladih bralcih rodoljublje. Nekoji so mi sami priznali, da jim je dala šele moja knjiga pravo narodno zavednost in vročo ljubezen do slovenske domovine“.

O Trdinovi „Zgodovini slov. naroda“ sodi prof. dr. Glaser v svoji „Zgod. slov. slovstva“ (III. del str. 192) jako ugodno ter obžaluje, da je „med mlajšim narodom premalo znana ta krepko pisana naša zgodovina“. Vsekakor bi bilo umestno, da nam kak strokovnjak oskrbi novo izdajo te knjige, v katerem naj se popravijo stvarne napake in pomote, a knjiga obdrži vse svoje vrline. — Posamezni odlomki iz te knjige so se sprejeli v razna šolska berila.

Leta 1850. je došel Trdina na Dunaj. Vpisal se je v modroslovno fakulteto. A da si prisluži za studije in življenje potrebnih novcev, je vstopil za nekaj časa v pisarno dr. Dolenca.

Pozneje ga je sprejel prof. Miklošič za pomočnika pri svojem slovarju. Poleg tega si je z

JANEZ TRDINA.

instrukcijami in korepeticijami ter tudi s prelaganjem nabožnih knjig (katere je najbrž po navodilu škofa Slomška pošiljal Janežič velikošolcem na Dunaj) prislužil toliko, da je prav lahko in dobro izhajal, ter si je semtertja privoščil poset kake zabave ali gledališča. V poletju pa je rad ob nedeljah obiskaval lepo dunajsko okolico.

Tedaj so se slovanski dijaki zbirali v Gerlovičevi kavarni, kjer so se razen za aktualno politiko zlasti unemali za književno delovanje. V tej kavarni se je seznanil Trdina tudi z mnogimi slovanskimi dunajskimi veljaki. Od tovarišev mu je ostal zlasti Žepič veren prijatelj vse življenje.

Kakor večinoma vseučiliščniki, lotil se je tudi Trdina pridno slovstvenega delovanja. Bil je sotrudnik Janežičeve „Slov. bčele“ in Potočnikovega „Ljublj. časnika“. O svojih pesnih (izvirnih in prevodih) je izrekel na svoje stare dni trpko sodbo, da so „same smeti in pleve“. Sovrstniki so jih sodili milejše. Prevel je med drugim prvi spev Ilijade.

Tudi svojim novelam odreka Trdina vsako veljavo. Pač pa misli, da „narodne pripovedke“, ki jih je pošiljal v „Slovenijo“ in „Ljublj. časnik“, niso brez vrednosti. „Nekoje teh povesti sem zapisal tako, kakor sem jih slišal. Večkrat pa sem izvedel le ulomke iz narodnih pravljic, koje sem popolnil potem po drugih pripovedkah ali vsaj v narodnem duhu in po narodnem načinu. Nekatere pripovedke sem pa podaljšal s svojimi dodatki“.

Tu se nam torej Trdina že javlja na onem polju, na katerem si je pozneje pridobil toliko opravičenega priznanja in zaslužene slave.

Vendar Trdina niti s skrbjo za zaslužek, niti s pisateljskim delovanjem ni zanemarjal stanovskih nauk. V svojo stroko si je izvolil zgodovino in zemljepisje; poslušal je občno zgodovino pri Prusu Gravertu, avstrijsko pa pri Tirolcu, duhovniku Jägerju. Poleg tega se je pečal tudi s klasično filologijo, zlasti z grščino, ki se mu je posebno priljubila, a tudi s staroslovenščino in filozofijo. Pod vplivom historičkih nauk je napisal nekatere krajše spise; „Oblego Sigeta“ je prinesla „Sl. bčela“. — „Novice“ pa „Sedemletno vojsko“. O obeh spisih se je izrekel, da sta kompilaciji iz nekaterih nemških knjig ki niso bile strogo znanstvene, in preveč dijaško delo.

Izpite je napravil 1853. Vabljen v Trst, odločil se je raje za Varaždin. Svoje učiteljevanje tu in pozneje na Reki je opisal v znameniti knjigi „Iliri in Bahovi huzarji“, kjer podaja verno in zanimivo kulturno-zgodovinsko sliko tedanje dobe.

Kot profesor je Trdina bil dopisnik raznih hrvatskih časopisov in literarnih podjetij ter je sodeloval pri sestavi hrvatske terminologije za zgodovino in zemljepisje. Najrajše in najmarljivejše pa je proučaval prosti narod. Povsod, v šoli, v družbi, med narodom in med mestno gospodo je neustrašeno budil narodno zavest in se boril za narodne pravice. Našel je pri tem mnogo prijateljev, a še več sovražnikov, kakor je to bilo

P. JOVANOVIĆ: V KRČMI.

v reakcijski dobi in pri vladajoči germanizaciji naravno in umevno. Izkušali so uničiti ga, in v ta namen jim ni bilo nobeno sredstvo preslabo in pregrdo. Iz političnih in strankarskih nagibov so ga pričeli preganjati in uveli proti njemu disciplinarno preiskavo. Dasi so ga iz strahu pred višjimi in iz skrbi za svoj kruh ostavili celó prijatelji in somišljeniki, ovrgel je vse ovadbe, izpričal svoje zakonito postopanje, tako da so višje oblasti spoznale, da ni zakrivil nobene nepostavnosti. Dasi bi suspendiranec lahko prišel zdaj zopet v službo, je prosil vendar za pokojnino, ker mu je služba že presedala, saj mu je bilo sitnosti in bojev že dovolj!

Njegov reški gospodar si je bil kupil tedaj v Bršlicu pri Novem mestu hišo; tja se je preselil ž njim Trdina na jesen 1867, a čez 4 leta se je naselil v Novem mestu. Tu si je v kratkem pridobil več vrlih prijateljev, od katerih je dobival razne knjige in časopise. Jako mnogo je potoval.

„Prenočil sem često v kmečkih kočah na slami ali na senu, užival dolenjsko gostoljublje v premnogih hramih in zidanicah, videl sem božja pota . . . udeležil sem se vsakovrstnih sejmov in cerkvenih shodov“. V gospodarjevi krčmi v Bršlinu je imel priliko, poslušati pogovore kmetov, spoznavati tako njihove nazore, nadloge in želje. Čul je premnogo narodnih pesni, mnogo pristno

slovenskih, neznanih besedi, katere si je vestno zabeležil.

Posebno so se mu priljubili Gorjanci; te si je izbral za domovino svojim bajkam in povestim, ki jih je priobčeval v „Lj. Zvonu“.

Marljivo se je pečal Trdina tudi s proučevanjem ruske literature, a tudi s knjigami, ki pišejo o Rusiji in ruskih razmerah. Iz vseh si je delal izpiske in posnetke. Ti ekscerpti, pisani v posebnih sešitkih, bodo bogata zakladnica onemu, ki jih bo proučeval. Morda jih dobi pravi mož v roke, ki napiše in priobči na njih podlagi marsikaj zanimivega.

Tako je mož živel skromno in mirno, a neprestano delaven. Oženil se je bil dvakrat, prvič z 28, drugič s 54. letom. Prva žena rodom Ljubljancanka mu je umrla po triletnem zakonu. Z drugo, Dolenjko, je živel 10 let v srečnem zakonu. Otrok pa ni imel z nobeno.

Zadnje čase je prej vedno krepki in zdravi mož večkrat bolehal, zlasti za influenco, ki ga je prav pogostoma napadala. Na starost je nekoliko oglušil. Ohranil si je pa vso duševno čistost in svežost ter vedno dober humor. Presenetilo nas je torej poročilo o njegovi smrti 15. julija. Pisal je sicer kakih 14 dni popreje, da mu „botra smrt trka na vrata“, vendar smo upali, da krepka narava preboli kljub visoki starosti vsako nevarnost.

(Konec prihodnjič.)

PESEM.

Fran Studenko.

Kjer osamljene stezice
v gaj zeleni vodijo,
ob večernih tihih urah
moje sanje blodijo.

Ž njimi hodijo spomini
onih nepozabnih dni,
ki prehitro mimo naju
za obzorje so odšli.

Mrak nad stezami je sreče
krila temna razprostrl,
z mečem smrtnim vse uhode,
angelj večno je zaprl . . .

OJ BEŽITE, PRAZNE SANJE!

Borisov.

Oj bežite, prazne sanje,
ki vznemirjate duha;
naj zagrne pozabljena
neprodirna vas temà!

Solnce že je nad obzorjem,
beli dan obseva plan;
hej na prosto, ven v jasnino,
s srcem jasnim kakor dan!

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

„Slovenska Matica“. Posebni odsek za sestavo književnega programa „S. M.“ je imel pod predsedstvom ravnatelja dr. L. Požarja dve seji, na katerih sta poročala urednik „Slovana“, Fr. Govékar in inženjer Jak. Turk o principih programa, o najnujnejših, aktualno potrebnih znanstvenih in leposlovnih delih ter o pisateljih, ki bi jih bilo treba povabiti, da spišejo iz svoje specialne stroke za „S. M.“ posebna dela. Odsek je predloge poročevalcev sprejel; iz programnega odseka pridejo ti predlogi v književni odsek in končno v sejo odbora. Vzlic vsej birokratičnosti sedanjega sistema upamo, da izide književni program v javnost vsaj do novembra! — Za l. 1905 izda „S. M.“ sledeče knjige: 1. Letopis. 2. Zbornik. 3. Narodne pesni. 4. Bibliografija (Konec). 5. Spomini dr. Jos. Vošnjaka. 6. Shakespeare: Trgovca beneški (O. Zupančič). 7. Knezova knjižnica. — Iz svetovnega slovstva je pridobila „Matica“ prevode: W. Goethe: Faust; L. N. Tolstoj: Moč teme; Ševčenko: Kosbar (ep). — Reklamni (pomnoženi gospodarski) odsek je imel sejo zaradi potrebnih reform v poverjeništvih, med katerimi je nekaj prav indolentnih, nekaj pa prerazsežnih, zato neuspešnih. Želeti bi bilo torej, da se taka preobširna poverjeništa razdeli v manjša poverjeniška okrožja, oziroma da se apatični, ali z drugimi posli preobloženi poverjeniki zamenjajo z novimi, agilnimi. V tem oziru naj bi izšli tudi iz vrst članov, poznajočih lokalne razmere, predlogi in nasveti, ki jih bo gospodarski odsek prav rad upošteval. — Odsek za izdajo slovenskega zemljevida se je popolnil in konstituiral. Nadejati se je, da stopi do konca tekočega leta pred odbor z izvršljivimi predlogi ter z — dejstvi! — Odsek za izdajo tehniškega slovarja pa je svoje veliko delo razdelil med svoje člane, ki gradivo že marljivo zbirajo. — Slovenske književnike prosimo, naj ne pozabijo „S. M.“, ki nujno potrebuje leposlovnih in popularno-znanstvenih spisov. Opozarjamo tudi, da bi izdajala „S. M.“ zbornike poezij in izvirna dramska dela, ako bi se jej le predložila! Informacije daje vsakomur rad društveni tajnik g. E. Lah; na uslugo pa je vsekdar tudi naše uredništvo.

Zveza med „Hrvatsko“ in med „Slov. Matico“. Na zadnjem občnem zboru „Sl. Matic“ se je bila stavila na predsednika interpelacija zaradi zveze „Slovenske in Hrvatske Matic“, oziroma zaradi zamenjave nekaterih knjig obeh društev. Ker se za to — po krivdi neklih faktorjev v Zagrebu začasno zaspalo — zvezo živo zanimajo vsi jugoslovanski književniki, naj navedemo zgodovino te akcije, ki je za razvoj jugoslovanske književne vzajemnosti največjega pomena. Spomladi l. 1901 je sprožil tedanji urednik „Ljublj. Zvona“ g. A. Aškerc v svojem listu misel, da bi se obe „Matici“ jeli natančneje poznavati po svojih publikacijah. Na to idejo je „Slov. Matica“ reagirala v odborovi seji dne 13. maja 1901, volivša odsek treh odbornikov (gg. Perušek, † Rutar in Šubic) z nalogo, da formulira pogoje, pod katerimi bi bilo po njegovem mnenju to vprašanje izvedljivo. 24. maja je odsek to nalogo izvršil in 25. maja je bila iz društva predložena odboru resolucija te vsebine (gg. dr. Ilešič, Aškerc in Vrhovnik). Resolucija in načrt odseka sta bila odboru predmet posebne seje dne 1. junija, v kateri je odbor odsekov načrt sprejel

za svojega in ga zastopal dne 3. junija 1901 tudi na občnem zboru, ki je stvari v načelu pritrnil in odboru poveril izvršitev. Odbor je nato javil svoj in obenem občnega zbora načrt „Predsedništvu Hrvatske Matic“. „Hrvatska Matica“ pa ni odgovorila ničesar! O Veliki noči l. 1903 se je mudil odbornik g. dr. Ilešič v Gradcu, kjer se je sešel s tajnikom „Hrvatske Matic“, hkratu s članom odscka, ki mu je bilo od „Hrvatske Matic“ poverjeno študiranje omenjenega vprašanja. Ko sta o tej stvari govorila, je izrazil tajnik „Hrvatske Matic“ željo, naj se mu pošljejo informativni podatki (pravila, stanje premoženja, število udov in dr.). Dr. Ilešič je tajnika „Slov. Matic“ o tem še iz Gradca 18/4. 1903 obvestil, in g. tajnik E. Lah je še istega dne želji ustregel in o tem obvestil tudi g. dr. Ilešiča. „Hrvatska Matica“ pa od l. 1901 — molči! Informacije, ki smo jih dobili iz Zagreba, trdijo, da je stopila pred „Hrvatsko Matico“ z enakim predlogom tudi „Matica Srbska“, ki pa tudi še doslej ni dobila nikakega odgovora. Odgovorna za ta molk sta bajé gg. prof. Klaić in dr. Radić. — G. Šandor Gajalski je pisal o tej književni aferi v „Pokretu“ (št. 30. z dne 23. jul. t. l.) sledeče: „Uprava „Matic“ Hrvatske“ ne odgovara „Slovenskoj Matici“. Članovi našeg uredništva, koji su prošle nedjelje pošli u Ljubljano na Prešernovu veselico, doznali su iz razgovora sa slovenskim književnicima, koji su i odbornici „Matic“ Slovenske“, za žalosnu činjenicu, da sadašnja uprava „Matic“ Hrvatske“ već četiri godine ne daje nikakva odgovora na Aškercov predlog o mediusobnoj izmjeni beletrističnih djela, što ga je „Slovenska Matica“ usvojila i „Hrvatskoj Matici“ na prihvati preporučila. Predlog je u glavnom išao za tim, da svake godine „Matica Hrvatska“ izda po jedno slovenačko beletrističko djelo, a „Slovenska Matica“ po jedno hrvatsko beletrističko djelo. I taj krasni predlog, koji bi u velike poslužio hrvatsko-slovenskoj uzajamnosti, „Matica Hrvatska“ ne samo što nije prihvatila, nego se nije začala ogriješiti o najprimitivnija pravila evropske pristojnosti i nije nanj ni odgovorila bratskoj „Matici Slovenskoj“. I uprava s tako teškim grijesima usudjuje si produljivati mandat od početka do svršetka godine?“ — Hrvatske in srbske bratske liste prosimo, da naše poročilo, ki je za sedanjí regime v „Hrvatski Matici“ preznačilen, ponatisnejo ad sempiternam rei memoriam!

Fr. Govékar.

Dr. Ivan Prijatelj: Literatur der Slovenen. V 36. snopiču III. zvezka dunajskega zbornika „Oesterreichische Rundschau“ je priobčil dr. Ivan Prijatelj pregled slovenske literature od njenega začetka do poslednje dobe. Da ni mogel biti na štirih petitnih straneh popoln in vsestransko izcrpan, je umljivo; bajé pa mu je uredništvo tudi nekaj rokopisa črtalo. V tem, sicer prav dobro, jasno, pregledno in z ostrim kriticizmom pisanim literarnem pregledu so zatorej nekateri pisatelji izpuščeni, ki zavzemajo v našem slovstvu znamenito ali pa vsaj tako mesto, kakoršno zavzemajo nekateri drugi, ki so v spisu omenjeni: n. pr. dr. Janez Menciger („Abaddon“!), dr. Josip Vošnjak, Anton Funtek, dr. P. Turner in med mlajšimi Fran S. Finžgar. Tudi razvrstitev pisateljev ni vedno pravilna. Tako n. pr. A. Aškerc ne spada pred Kersnika, Detelo, Tavčarja in pred Trdino, nego med ustvaritelje slovenske moderne, ki je predvsem socialna in demokratska, delavstvu in najnižjim slojem prijazna. Končni odstavek, ki govori kratko in brez razločevanje, kar v eni sapi o dr. Zbaš-

niku, J. Kostanjevcu, Šorliju in Zofki Jelovškovi, pa je očevidno naknadno prilepljen, ker visi nekako v zraku brez logične zveze. O poizkusih in uspehih slovenske dramatike se sploh ne govori, in slovenski znanstveniki se prav nič ne vmenjajo. Kakor pa se vobče strinjamo s sodbo dr. Prijatelja o posameznih literatih, nas je sodba o A. Aškercu naravnost presenetila. Zdi se, kakor da pisatelj Aškerčeve lirike (tudi v njegovih epskih pesnitvah) ne pozna ter da je že pozabil na študijo, ki jo je spisal o Aškercu svoječasno, t. j. pred jedva 8 leti, Iv. Cankar v „Ljubljanskem Zvonu“! Trditve, kakoršna je n. pr. (Aškerc ist) „kein Problemsucher, kein Tiefenmensch, kein Psycholog“, je lahko zapisati, a dokazati se dajo tudi druge. — Skratka: sicer izborni članek dr. Prijatelja je nepopoln in pisatelj v svojih trditvah mestoma prenačljen. Želeli bi, da se loti marljivi pisatelj slavist temeljitega spisovanja moderne slovenske literarne zgodovine ter popularne zgodovine moderne ruske literature! „Sloven. Matica“ ju potrebuje.

„Piščalka“ za abstinence, pive in pijance. Mesečnik, posvečen protialkoholičnemu gibanju na Slovenskem. Urejuje Leop. Lénard, Celje, Zvezna tiskarna. — Dobili smo 1. števec tega lista, ki ga radi priporočamo. Urednik pravi: „Piščalka za abstinence, pive in pijance bo izhajala 15. vsakega meseca v obliki in v duhu kot se vidi iz te prve številke. Ako ji bo usoda mila, se bo skušala v obojem izpopolniti in napredovati, toda bistveno se izpremenila ne bo, raje — umolkne. Stala bo na stališču popolne abstinence, pod geslom, da je alkohol strup in da ni nikdar potrebe uživati ta strup. Ako se že uživa, naj se uživa kot se uživajo drugi strupi — za zabavo in razvedrilo v mali meri, toda nikdar ne iz prepričanja, da je to dobro ali potrebno. Mi smo torej principijelni nasprotniki vseh takozvanih „zmernih pijancev“ in „pametnih pivcev“, toda osebno ne bomo napadali nikogar, kdor ne bo zagovarjal svojih načel ali vsiljeval alkoholizma drugim. (Torej mora napasti „Piščalka“ tudi konsumne gostilne in vse beznice na božjih potih! Op. ured.) Za naš narod je sedaj najvažnejše socialno vprašanje alkoholno vprašanje. Namen našega lista je izključno protialkoholično gibanje na Slovenskem. Naročnina znaša za to polletje do novega leta 2 kroni. Vsak naročnik dobi brezplačno prevod izbranih liričnih pesmi največjega ruskega pesnika Lermontova, ki bo izhajal v posebni prilogi. Uredništvo in upravništvo: Jagnjenica, pošta Radeče pri Zidanem mostu“. Ako doseže idealni g. urednik svoj namen vsaj v lastnem stanu, mu bomo z veseljem čestitali! Želimo pa „Piščalki“ čistih melodij — čistega jezika!

Martin Krpan in Peter Klepec. Pisatelja dramske pripovedke „Martin Krpan“ je dalje časa mikalo napisati satirično igro, ki bi jej bil junak reprezentant našega kmetiškega naroda, kakor sta n. pr. češki Honza ali ruski Muromec. Iskal je dolgo! Slučajno je pri tem iskanju naletel v Jakoba Sketa slovenskem berilu za višjo gimnazijo na Sketov članek „O narodnih pravljicah in pripovedkah (str. 15—21), v katerem je med drugim čital tudi to-le: „Dalje še imamo zgodovinskih pripovedk o pesoglavcih, o Pegamu in Lambergarju, o kralju Matjažu, o kraljeviču ali knezu Marku, in sploh o ljutih turških bojih. Med narodom živijo priče o močnem Štampiharju, o Petru Klepcu, o Martinu Krpanu, in slovenski Pavliha je pravi uzor narodnega humora in satire.“ Nato je začel čitati različne pripovedke o Klepcu in Marku ter prišel končno do sklepa, da je Klepec pravzaprav identičen s Krpanom ter da je dal tudi Marko prav mnogo potez in potezič po Levstikovih povesti občnoznanemu korenjaku Krpanu, o katerem pa ni mogel zaslediti nikjer nobene narodne pripovedke ali pesni. Ker ni

hotel pisati dramatizacije Levstikove povesti, vzel je zrno, ki je pri je pri Levstiku docela isto, kakor v pripovedki o Klepcu (gl. n. pr. „Berilo“ za 1. gimn, razred): slovenski silni kmet premaga in ubije velikana ter reši cesarično ter ž njo vso državo. Okoli tega zrna je razpredel svoje dejanje, v katerem je hotel predvsem dati izraza lastnim idejam, ki mu jih vzbuja boj slovenstva z nemštvom in tredento ter pogubonosna nesloga med slovenskim narodom in njega voditelji. Iz Levstikove povesti pa je svojemu namenu primerno prevzel odlomke nekaterih prizorov (boj s financarji, sestanek cesarja Janeza s Krpanom, boj Martina z Brdavsvm in del prizora ob slovesu), ki so med narodom že občoznani. Tako je torej nastala satirična dramska pripovedka v petih dejanjih v moji trdni veri, da je Krpan ali Klepec, kakor trdi Jak. Sket, resnično docela naroden tip slovenskih pripovedk. Ker pa sta mi po prvih predstavah gg. dr. Ilešič in dr. Tomišek izražala svoje dvome, da bi bilo na Klepcu ali Krpanu sploh kaj narodnega ter sta izrekala celo slutnjo, da sta Klepec in Krpan kasnejši tvorbi izomikane domišljivosti, sem se obrnil do najkompetentnejše avtoritete glede slovenskega narodnega blaga, do g. vseučil. prof. dr. K. Štreklja in dobil sem sledeči odgovor:

Častiti gospod!

Ne zamerite mi, da Vam nisem takoj odgovoril, mislil sem, da je v moji zbirki več tvarine, kakoršna Vas zanima, nego je je v resnici. Pravega narodnega junaka, ki bi ga mogli primerjati s Ilijo Muromcem ali kraljevičem Markom, mi nimamo. Krpan se v narodnih pravljicah in pripovedkah, v kolikor smem soditi po obilnem nabranem gradivu, sploh ne omenja in je gotovo Levstikova torba. Peter Klepec je znan iz dvoje, v Novicah priobčenih pravljic (Novice IV [1846] 200, zapisal Sevčan v Osilnici, in XVIII. [1860] 244—245, zapisal A. Š.) Kakor Peter Klepec, ki v nekih črticah spominja na Ilijo Muromca, tako je Krpan gotovo v zvezi z znano pravljico — pesmijo o Pegamu in Lambergarju; primerjajte o tem še opomnjo v Anast. Grūna „Volkslieder aus Krain“ na str. 157. o Hannsu Dollingerju. Tudi od ruskih bylin spada jih več v ta ciklus. Levstik je morda na Dof. slišal pripovedko o Klepcu in spojivši jo s pesmijo o Lambergarju, napravil jako srečno svojega Krpana. Češki Honza ali ruski Durák pa se več ali manj strinja z našim Pavliho (na Goriškem Povšè); prim. nekoliho pravljic v Slov. Glasniku 1864, 288—290, 318 n., 351 n.), toda nahaja se jih v moji zbirki še več. Pravega narodnega Pavliho je Levstik, izbravši ga za krstnega botra svojemu listu, idealiziral: ni mu več pravi trap in neumnež, ampak bolj šegavec in zvita buča. Želeč Vam s „Slovanom“ lepih uspehov, ostanem z odličnim poštovanjem udani Vam K. Štrekelj.

V Gradcu 13. V. 1905.

S tem je morda moja „prevda“ zaključena. Priobčujem jo, ker je za raziskovalce narodnega slovstva gotovo zanimiva in pa ker se komu morda končno vendarle še posreči, rešiti citirano apodiktično trditev dr. Jakoba Sketa in ž njo tudi narodnost — Martina Krpana z Vrha pri Sv. Trojici. Meni je za originalnega možakarja resnično žal. F. G.

Dr. E. Volčič: Dr. Tomaž Dolinar. Ponatisk iz „Slovenskega Praenika“. V Ljubljani. 1905. Cena 50 h. — Dr. Tomaž Dolinar (Dolliner) se je porodil 12. dec. 1760. v Dorfarjih pri Škofji Loki na kmetiji hiš. števec 19; na ljubljanski gimnaziji je bil ves čas prvi odličnjak in najboljši matematik, kakor nekaj let poprej slavni rojak Jurij Vega. Ko je bil

1. 1786 z odličnim uspehom dovršil študije na dunajski juridični fakulteti, je dobil učno mesto na c. kr. akademiji za orientalske jezike, kasneje na Terezijanišču, šele 1. 1805 pa profesuro na dunajski juridični fakulteti. L. 1803 ga je imenovala kralj. češka družba znanosti v Pragi svojim članom, l. 1816 je postal vladni svetnik, l. 1831 ob upokojenju pa pravi dvorni svetnik. Umril je na Dunaju 15. febr. 1839. Dolinar je bil znamenit pravniški in zgodovinski pisatelj. Tiskanih je bilo 77 njegovih del in sestavkov; njegov komentar k avstrijskemu ženitnemu pravu (prva izdaja l. 1813.) je še sedaj najboljši. Nekatere nenatisnjene spise, obširno zbirko listinskih izpiskov in nekaj korespondence s tedanjimi znanstveniki je učeni rojak Jernej Kopitar po njegovi smrti poslal ljubljanski licejalni knjižnici, v kar je bil upravičen vsled Dolinarjeve oporoke. Ti rokopisi čakajo še uporabe po pravnih in zgodovinarjih. Važno je Dolinarjevo občevanje s slov. jezikoslovcem Kopitarjem in tremi drugimi slavisti ter njegovo zanimanje za svoj rod in svojo domovino, ki je posneti iz kakovosti in vsebine njegovih spisov. Dolinar ni bil le stalen Kopitarjev gost v dvorni knjižnici, nego tudi njegov svetovalec; bil je v prijateljskem znanstvu z Dobrovskim, z Jakobom Zupanom in z drugimi slavisti, bavil se je mnogo z dejstvi slovanske zgodovine in slovanskih pravnih institucij ter je dotične študijske izpise in sestavke puščal slo-

vanskim učenjakom v porabo, v dar pa kr. češki družbi znanosti. Ta družba hrani tudi njegov lastnoročni životopis. Iz tega životopisa in drugih virov je sestavil dr. E. Volčič točno sliko žitja in delovanja tega slovenskega učenjaka. Sestavek je izšel v „Slovenskem Pravniku“ t. l., sedaj pa tudi v posebni knjižici: „Dr. Tomaž Dolinar, velik avstrijski pravnik“. Knjižica, ki jej je pridejana dobra Dolinarjeva slika, je res vredna največje pozornosti, dobiva se pri društvu „Pravnik“ in po knjigarnah Društvo „Pravnik“ vzida 24. septembra t. l. znamenitemu rojaku kamenito spominsko ploščo v rojstni dom.

Dr. Jos. Tominšek: A. Aškerc v borbi za herojstvo iz „Slovenskega Naroda“. V Ljubljani, 1905. Samozaložba. Prodaja L. Schwentner.

Matica Srpska. V programu „Matice Srpske“ je tudi izdajanje knjig za narod. Iz obresti zadušbine Petra Konjevića zalaga drobne knjižice, ki jih je izšlo doslej že 113 in ki so namenjene mladini ter širšim plastem naroda. V teh knjižicah objavlja povesti, narodne pripovedke, narodne pesmi, opise srbskih krajin, zgodovinske spise, životopise znamenitih srbskih mož, popularne pedagoške in poučne spise iz zdravoslovja, prirodopisja, narodne ekonomije, kmetijstva, čebeloreje i. dr. Vsakakor krasen in obširen program, ki se izvaja z najvzornejšo doslednostjo in nedvomno tudi z velikim

haskom. V 113. zvezku je izšel Nik. Nikolajevića prevod ruskega P. I. Birjukovega zanimivega životopisa „Grčki mudrac Diogen“. Biografija je pisana živo, ljubeznivo, brez učenjaškega aparata ter je prepletena z mnogimi znanimi in manjeznanimi anekdotami. Tako se čita ta životopis kakor zanimiva povest. — Jovan Radonić je izdal v „Srp. Mat.“ svoje znamenito zgodovinsko delo „Zapadna Evropa i balkanski narodi prema Turcima u prvoj polovini XV. veka“, v katerem opisuje temeljem listin in arhivskih preiskovanj ter raznih strokovnih spisov na pore Srbov, Ogrske, Benetek, Dubrovnika, Rima i. dr. faktorjev, da bi se združil ves krščanski zapad in vzhod ter pogljal Turke iz Evrope. Radonić opisuje razmere v raznih evropskih državah tega veka, označuje različne zgodovinske velmože, ki so igrali prve vloge, opisuje spletkarjenja diplomacije ter krvave boje, kar pa je ostalo vse brezuspešno zaradi medsebojne nesloge in ljubosumnosti. Izborna znanstveno, temeljito, vendar v jasnem in simpatičnem slogu pisano delo, ki mora zanimati vsakega Jugoslovana!

„Češka koč“ Češki literarni tednik „Maj“ je prinesel v 45. številki, dne 21. julija krasen članek dr. V. Tilleja „Češka chata“, v katerem poroča o veleza-sluznem delovanju češkega planinskega društva na južnem Koroškem, o češki koloniji v Jezerskem, o lepoti Julijskih Alp ter o čeških turistih in letoviščarjih na Bledu. Članku so pridejane 4 lepe fotograf. slike. Bratje Čehi, na čelu jim prof. Chodounský imajo — kakor znano — za razvoj slovenske turisticke velike zasluge ter so napisali o slovenskih Al-

DR. TOMAŽ DOLINAR.

pah že celo literaturo. „Zlata Prahá“ je prinesla lani celo serijo turistovskih člankov z ilustracijami naših gorā in dolin; zato smo hvaležni, da opozarja tudi „Maj“ svoje rojake na našo zemljo, kjer so nam Čehi vedno dobrodošli!

Wilhelm Feldman: Pismennictwo polskie 1880 do 1904. Tom I.—III. Wydanie trzecie. Tom IV. Współczesna krytyka literacka w Polsce. Wydanie pierwsze. Lwów. (H. Altenberg), 1905. Str. 292, 251, 243 in 446. — Dejstvo, da je izšlo to veleznamenito poljsko delo v jedva 4 letih v 3 izdajah, dokazuje njegovo potrebnost in njegovo izbornost. W. Feldman je globok, vsestranski, nenavadno bister in sintetski duh, temeljit poznavalec evropske literature, kritik-estetik, ki poljsko slovstvo, poljsko življenje in poljsko kulturo ljubi, modern Poljak, ki je sam fin pesnik in pisatelj. Glavni znak Feldmanove kritike je popolna toleranca ubranosti in čutov, smeri in literarnih oblik, umetniške svobode in tvorne individualnosti; Feldman predvsem razume literata in čuti ž njim a potem šele sodi, spoštuje stališče poednega pisatelja in docela uvaževaje njegove umetniške principe. Skratka: Feldman ne registrira in etiketizira, nego individualizira in definira. Odtod senzačni uspeh Feldmanovih knjig, ki so šele razsvetlile marsikaj temnega v poljski literaturi ter pokazale marsikaterega poljskega pisatelja, povsem napačno umevanega, v lepi objektivnosti. Zadošča opozoriti le na znamenita portreta St. Žeromskega in St. Wyspianskega, ki sta Feldmanova ljubimca in o katerih dveh je izdal tudi posebno študijo „O twórezosci St. Wyspianskiego i St. Žeromskiego“; na živoplastične profile Konopnicke, Orzeszkove, Prusa, Swietochowskega, Tetmajerja, Reymonta, Kasprowicza, Staffa i. dr. Feldman, stoječ na stališču socialnem, vsečloveškem, kritikuje čisto ostro ideje in tendenco, a s svojo sodbo nikdar ne ponižuje literarne in umetniške cene tega ali onega dela. Dokaz nepristranosti so njegove, gorke ljubezni polne študije o Sienkiewiczu, Gomulickem, Severu i. dr., dasi se s stališči njih ne strinja. V IV. zvezku svojega dela se bavi Feldman le s poljsko kritiko, ki jo deli v utilinarno, klerikalno-konservativno, realistično, metafizično, moralistično, impresionistično, subjektivno in historično filološko. Treba prečitati le to ogromno delo Feldmana, da spoznamo silno bogatstvo poljske literature, ki je pri nas — po čegavi krivdi? — tako malo znana. Poljaki imajo literarna dela večne krasote, a ne poznamo jih, pač pa poznamo najničnejše nemške poetastre ter se navdušujemo ob najpuhlejših zmašilih francoskih italijanskih in nemških židov rokodelcev! Tu čaka našo „Slovensko Matico“ in naše založnike knjig še velikansko hvaležnega in zaslužnega dela. Predvsem pa si moramo vzgajiti dobre prevajalce, ki jih doslej malone še sploh nimamo.

—n.—v.—
Ivan Vasov: „Carica Kasalarska“. Pesniška dela Ivana Vasova tvorijo lep del novejšje bulgarske literature. Njegov roman „Pod jarmom“ je znan tudi v inozemstvu, saj je preveden na dvanajst jezikov. V vseh svojih delih slika Vasov krvave boje svoje domovine s Turki ter razkriva z blestečo plastiko vse globoke rane svojega naroda, pa tudi vse junaške čine svojih rojakov za časa srbsko-bulgarskih vojen. Pretresujoči so njegovi vzkliki obupa ter klici po svobodi makedonskih bratov, ki trpe danes še prav pod onim turškim jarmom, ko nekdanj Bulgari iz kneževine. Prav tolika ljubezen kakor do bratov, navdaja pesnika tudi do narave svoje domovine, ki jo opisuje z globokim dojemom in z istinitim pesniškim zanosom, kar vidimo zlasti v njegovih prelepah lirskih pesmih. Najnovejše delo Ivana Vasova „Carica Kasalarska“ pa je zopet roman večjega sloga ter podaja jasno sliko sedanjega življenja in sedanjih razmer na Bul-

V. V. TOMEK.

garskem. Ivan Vasov uživa na slovanskem jugu ugled velikega mojstra ter bi bilo umestno, da bi dobili tudi Slovenci kak dovršen prevod kakega najboljšega Vasovega romana in naj bi ga izdala ali „Slovenska Matica“ ali pa kak naš založnik. Hrvatje in Srbi imajo prevedenih več Vasovih del, sedaj pa je začel prinašati tudi odlični nemški literarni zbornik „Aus fremden Zungen“ serijo Vasovih novel.

„Südslavisches Novellenbuch“. (Slavische Romanbibliothek.) Jako podjetni založnik I. Otto v Pragi si je postavil nalogo, da seznaní nemški čitateljski svet z najboljšimi deli slovanskih pisateljev in sta zlasti predposlednja dva zvezka „Polnische Erzähler“ in pa prevod češkega romana („Psohlaveci“ J. Jiraska) „Chodische Freiheitskämpfer“ vzbudili tudi med Nemci zanimanje. Zanimiv po izbiri in vsebini pa je tudi zadnji zvezek, ki prinaša pripovedi najboljših hrvatskih in srbskih novelistov. Od hrvatskih pisateljev so zastopani Š. Gjalski, Evg. Kumičić, Kozarac, Leskovar in Bertić, od srbskih pa Veselinović, Lazarević, Adamov, Živković, dr. Dokić in Matavulj. Nemška kritika je vobče prav toplo pozdravila to podjetje češkega založnika Otta ter se je izrekla zelo pohvalno tudi o jugoslovanskih novelah, češ, da se odlikujejo hrvatski in srbski pisatelji „z velikim umetniškim talentom ter z globokim poznavanjem ljudske duše. Eni pišejo ljudske novele, drugi so fini psihologi, tretji fini, a jedki humoristi in satiriki“. Od hrvatskih pisateljev je pohvalila kritika zlasti Gjalskega novelo „Noturno“, Kumičićeve „Biedne ljudi“, in J. Leskovarja „Katastrofo“. Od srbskih pisateljev pa ugajajo Nemcem zlasti

Lazarevič, Živković in Dokić. I. Otto ima jako srečno roko v izbiranju slovanskih del ter hodi vedno nekako srednjo pot, ki je za taka podjetja pač najboljša. Koncem zadnje knjige obeča redakcija, da priobči v naslednjem zvezku antologijo slovenske in bulgarske proze, ki smo nanjo posebno radovedni!

Louis Leger: Souvenirs d'un Slavophile (1863—1897) Paris 1905. (Spomini prijatelja Slovanov.) 315 strani. Slavn francoski učenjak L. Leger, ki je spisal že marsikatero delo o Slovanih in prepotoval mnogo slovanskega sveta, je izdal te dni svoje spomine, v marsičem zanimive za slovanskega bralca. V njih opisuje svoje doživljanje s potovanj na Češkem, na slovanskem jugu, na Poljskem in posebno v Rusiji. Govori o slovanskih možeh in učenjakih, s katerimi je bil v dotiki tako n. pr. o nesrečnem pesniku in politiku češkem Friču, o Strossmayerju v Djakovem, o Sreznjevskem, o Turgenjevu i. t. d. Kaže simpatije Francozov do Slovanov, zlasti do Rusije in vpleta več mičnih prizorov s svojega potovanja. Zadnjih sto strani knjige je posvečenih krajšim razpravam tako n. pr. „o samostanskem življenju v stari Rusiji“.

I. M—j.

GLEDALIŠČE IN GLASBA.

Repertoar slovenskega gledališča. Repertoarni odsek „Dramatičnega društva“ je pripravil doslej sledeče prevode za repertoar slovenskega gledališča v sezoni 1905/6: Drama: Shakespear: Kralj Lear; Kleist: Katica Heilbronska; Schiller: Don Carlos; Ibsen: Stebri naše družbe; Wilde: Salome; Gorkij: Malomeščanje; Najdjenov: Otroci Vanjušinovi; Holzjerschke: Traumulus; G. Hauptmann: Elga; R. Havel: Politiki in Tujci; Ohorn: Bratje sv. Bernarda; L. Fulda: Maskerada; Stobitzer: V višavah; Jules Verne: Carjev sel; Hodson Burnet: Mali lord; V. Štech: Tretje zvonjenje; Dr. Jos. Stolba: Njen sistem; Bozděch: Napoleon v škripcih; Nušič: Knez Semberjski; Kadelburg: Dva srečna dneva; Bisson: Dobri sodnik; L' Arronge: Lolin oče; L. Thoma: Lokalna železnica; Anzengruber: Samski dvor. O p e r a: Weis: Poljski žid (nova); Čajkovskij: Pikova dama (nova); Lortzing: Car in tesar (nova); Mozart: Čarobna piščalka (nova); Rosini: Seviljski brivec (nova); Albini: Maričon (repriza); Verdi: Rigoletto (repriza); Wagner: Tannhäuser (repriza); Weber: Čarostelec (repriza) Opereta: Strauss: Cigan baron (repriza); Lehar: Loncevez (nova).

Seveda ta repertoar še ni celoten ter se še popolni z nekaterimi slovanskimi in tujimi najnovejšimi dramskimi deli. Slovenskega dramata dela ni vložil doslej še noben pisatelj. Čujemo pa, da pripravljajo nove drame g. Ivan Cankar, g. Zofka Jelovškova in g. Ks. Meško. Dobrodošli!

Dr. Gojmir Krek: Novi akordi. Zbornik za vokalno in instrumentalno godbo. IV. letnik, št. 6. S tem zvezkom se zaključuje IV. letnik tega zbornika, ki vzlic vsej apatiji naših glasbenih krogov stopa hkratu že v V. letnik. To dejstvo dokazuje izredno požrtvovalnost založnika Schwentnerja, ki pač ne nahaja zaslužene podpore med našim zaspanim, le v tuje glasbene izdelke zaljubljenim občinstvom ter trdno vero urednika dr. Gojmira Kreka, da se okus naših pevcev in glasbo ljubečih rojakov dvigne in očisti. Dolžnost naših pevskih društev je, da delujejo z izvajanjem v „Naših akordih“ priobčenih skladb na to, da se želja urednika in založnika izpolni čimprej! IV. letnik je prinesel deset skladb za klavir dvoročno, eno skladbo za klavir četveročno, šest skladb za en glas in klavir, po eno skladbo za en glas in orglje ali harmonij ter za klavir ali orglje (harmonij, dva četverospeva, po 6 mešanih in moških zborov ter dva ženska zbora in klavir, torej 33 različnih skladb na 72 straneh

najelegantnejše in najmodernejše izdaje! Te skladbe je zložilo in objavilo enajst skladateljev in sicer Adamič E. 11, Dev Oskar in Foerster Anton po 1, dr. Ipavec B. 7, Premrl St. 1, Prochazka Josip 6 in Zupanec R. 1 skladbo. Vsak skladatelj piše po svoje in za svoje, torej bo s tem letnikom ustrezno pač vsakomur! — V V. letnika prvem zvezku so objavili svoje skladbe J. Junek („Romanca“ za klavir), dr. B. Ipavec („Ciganka Marija“ za en glas in klavir), E. Adamič („Ko bi rosica bila...“ za mešan zbor), Viktor Parma („Projekt“ za en glas in klavir), Dr. Gr. Krek („Polka mazurka“ za klavir), E. Adamič („Kazen“ za moški zbor). Cena posameznemu zvezku je 2 K.

Vaclav Štech: Tretje zvonění. Urednik „Maja“, ugledni češki pisatelj, dramatik Štech je napisal pred tremi štirimi leti izborno veseligo „Tretje zvonjenje“, ki je dosegla že 4. ponatisk ter je bila v tej dobi na raznih čeških odrih igrana že nad 400 krat. Preložena je na hrvaški, srbski in nemški jezik ter se prevaja tudi v bulgarščino in na slovenščino. Na nemščino pa jo je preložil in lokalizoval neki R. Saudek, ki je „obdelal“ tudi Štolbovo „Morsko deklico“, in to Saudekovo lokalizacijo Štechove veseligre so igrali pred kratkim v nemškem Brandenburgju. Vsled sila banalnega in prozaičnega prevoda ter zlasti zaradi docela ponesrečenega ponemčenja tipično češke veseligre pa je imelo Štechovo delo v Brandenburgju neuspeh. Nemški listi so seveda pograbili to priliko ter podlo napadli vso češko slovstvo in ga proglasili inferiornim.

Izbornost Štechove veseligre ni seveda vsled teh glupih nemških napadov trpela prav nič, in tudi češko moderno slovstvo ni izgubilo prav nič na svojem ugledu. Ta slučaj pa navajamo zategadelj, da dokažemo dvoje: prvič, da imajo nekatere tipično narodne igre resnično popoln uspeh le na domačih tleh in igrane z domačimi igralci, in drugič, da more lokalizovanje in „obdelovanje“ takih iger pokopati tudi najboljše dramsko delo. Na slovenskem odru pa se je z nasilnim lokalizovanjem zadala smrtna kal že marsikateri izvrstni drami, ki je imela povsod drugod uspeh. Zato naj se z brezokusnim in neliterarnim lokalizovanjem tujih iger tudi pri nas že enkrat za vselej preneha!

Slovenski kmet v češki maski je prav tako nemožen in smešen, kakor če bi kdo Shakespearove junake presajal med slovenske kmete ali filistre! Zato naj se igrajo drame vsekdar docela neizpremenjene po izvirniku ter naj se ohranijo najstrožje i imena, karakteristika v govoru in v kretnjah ter v milieuju. Le potem je možno pravično soditi o literarni in gledališčni vrednosti te ali one tuje ali slovanske drame!

UMETNOST.

Slovenski umetniki v srbski kritiki. „Srpski književni glasnik“, ki ga izdajata in urejata Pavle Popović in dr. Jovan Skerlić v Belemgradu, je prinesel 1. julija t. l. v 107. številu (XV, 1) Bogdana Popovića oceno o delih naših slikarjev in kiparjev na prvi umetniški razstavi ter hvali z najlaskavejšimi besedami zlasti slike slikarjev Ferda Vesela, Rikarda Jakopiča, Ivana Groharja in Matije Jame ter kiparska dela Svitoslava Peruzzijsa in Josipa Ajleca. Kritič priznava iskreno: „Mi smo ovde svojo braču Slovence dosad vrlo malo poznavali; u toliko smo radcsnije bili iznenadjeni otkrićem njihovih sjajnih i solidnih osobina“.

Saša Šantel: Prešeren na Vrbi. Trgovec s papirnimi izdelki, Jernej Bahovec v Ljubljani je izdal v trobarvnem, dobroprospečenem tisku jako lično, moderno izvedeno razglednico po Saše Šantla sliki „Prešeren na Vrbi“. Razglednica se

prodaja na korist fondu za Prešernov spomenik. Poleg razglednic Ivana Vavpotiča je ta Šantlova razglednica nova, pri nas redka umetniška razglednica, ki jo radi priporočamo.

RAZNOTEROSTI.

Oče Hrašovec. Ni ga menda starejšega rodoljuba, ki bi bil znanejši po vsem Slovenskem, kakor starosta graških Slovencev — Fran Hrašovec. Ni je slavnosti in narodne veselice ali shoda, ki bi se ga ne udeležil ta vzorni rodoljub, če ne osobno, pa vsaj z brzojavko. Mnogo je pretrpel ta mož za svojo slovensko narodnost, mnogo je bil preganjan od vlade, a ostal je zvest sebi in narodu. Delal je vse žive dni za napredek slovenstva in utrjenje slovanske vzajemnosti. Ker je letos praznoval svojo zlato poroko, naj se spomnimo vzornika tudi v „Slovanu“!

Rojen je bil dne 31. avgusta 1821 v Brkovicah župnije St. Jurja ob Ščavnici. Njegov oče je bil imovit posestnik in župan. V ljudsko šolo je hodil k Sv. Duhu, $\frac{3}{4}$ ure od doma. Ob $\frac{1}{27}$ zjutraj je odhajal s torbico kruha, sira in sadja ter se vračal iz šole šele popoldne ob 5. V šoli pa so dečku nasilno vbijali nemščino, ki se je zdelo takrat edinoizveličalna. Da bi se je naučil še temeljiteje, so ga poslali še v Cmurek. Brat Anton, ki je po očetu prevzel posestvo, je nato odločil, da je Franček dovolj učen ter da mora priti pomagat na kmetovanje; njegova žena Ana pa je v svoji bogoljubnosti sklenila, da mora postati Franček duhovnik. In Ana je zmagala. Franček je moral v Maribor ter je čez eno leto vstopil v gimnazijo, ki je imela takrat le 6 razredov. Živel je pri tem slabo, kajti z doma so mu pošiljali le hrano „in natura“ Da bi si smel s poukom drugih vsaj nekaj prislužiti, je napravil izpit za privatne učitelje ter začel nato instruirati. L. 1842 je prestopil v modroslovje (logiko in fiziko), t. j. v višjo gimnazijo v Gradcu. Bil je v vsej gimnaziji odličnjak ter zaradi svojih odlik šolnine in vojaščine oproščen. Kakor drugi oproščenci pa je moral tudi Hrašovec poslušati na Joaneju naravoslovje in zgodovino; prostovoljno pa je vrhutega poslušal slovenščino (prof. Quas) in italijanščino. Dopravičivši vse te gimnazijske nauke z odliko, se je moral mladenič odločiti, ali postane duhovnik ali ostane posvetnjak. Kakor marsikateri abiturient, je tudi Hrašovec dvomil o svojem poklicu ter se dal sprejeti v red Benediktincev v Admontu, ker so pritiskali nanj razni vplivi. Toda že med počitnicami se je premislil ter je vstopil l. 1844. v I. letnik pravoslovja v Gradcu. Ker je njegov gojenec kmalu odšel na Dunaj na tehniko, je šel tudi Hrašovec za njim ter dobil ondi še več instrukcij. Prištedil si je toliko denarja, da je mogel o počitnicah prepotovati Gorenje Avstrijsko in Solnograško, naslednjega leta pa Češko, Nemčijo, Alzacijo in Lotaringijo. Seveda je potoval večinoma peš. Tako je l. 1845.—1847. dovršil pravoslovne študije s pravoslovno medicino vred ter si je ogledal o počitnicah velik del Evrope. Burnega l. 1848. je vstopil kot praktikant pri graškem magistratu, obenem pa je hodil popoldne večkrat se h krajnemu sodišču za polit. izpite. Hrašovec piše o tem letu v svoji avtobiografiji: „To je bilo leto strahu in preobrata; Slovenci smo se skrivali, kakor n. pr. dr. Muršec, prof. Quas, dr. prof. Krainc, dr. Toman i. dr., ker so na nas očitno sčevali in na javnem mestu pretepli. Zavedli smo se slovenske narodnosti, in od teh dob je prestal Hraschowetz in se preokrenil v — Hrašovca“. Pri polit. guberniju v Gradcu je Hrašovec še tega leta prebil izpit za samostalnega okr. komisarja, l. 1849. pa je napravil sodnijski izpit v Celovcu pri ilirskem prizivnem civilnem in kazenskem nadsodišču. V starosti 28 let je imel torej vse

izpite ter je bil potem kazenski sodnik v Gornji Radgoni pri patrimonijalni gosposki. Po ustrojenju c. kr. uradov, c. kr. drž. sodišč in c. kr. okrož. oblastev je postal praktikant pri c. kr. deželnem sodišču v Celju ter je bil tolmač slovenskega in hrvatskega jezika pri porotnih obravnavah, o katerih je redno poročal v Bleiweisove „Novice“. V Gornjem Gradcu je nadomeščal pristava 8 mesecev. L. 1851. je postal avskultant ter služboval v Celju in Ormožu, kjer je spoznal vedno veselo in krepko hčerko grajščaka Samošega, svojo bodočo ženo. V tej dobi je popisal običaje in življenje Haložanov i. dr. za „Novice“. Po uvednem absolutizmu Bacha pa se je začelo preganjanje Slovanov; Hrašovec je bil imenovan leta 1854. pristavom v Pregradu v Zagorju na Hrvatskem; tega leta se je tudi oženil. Nenadno ga pokliče c. kr. banski stol za preiskovalnega sodnika v Požego v Slavoniji, kjer je kot nadzornik jetnišnice v Pleternici in član prekega soda deloval $9\frac{1}{2}$ meseca. L. 1856. je bil imenovan načelnikom c. kr. okr. urada v Sisku v Posavini na Hrvatskem, kjer je ostal do l. 1862. S padcem Bacha pa so ga, kakor vse inozemske činovnike, deli kratko in brez ovinkov v disponibiliteto. Težko se je ločil od Hrvatov, kjer je užival ljubezen in spoštovanje. Končno pa so ga pridelili c. kr. okr. uradu v Brežicah, kjer je občeval z dičnim Ilircem, vzornim rodoljubom in dobrim sorodnikom, dr. Radoslavom Razlagom.

To seveda vladi ni bilo všeč!

L. 1863. ga je poslala vlada v mestece Sovodnje (Gmünd) na Koroškem, kjer je moral rad ali nerad prebiti celih $5\frac{1}{2}$ let kot c. kr. okr. predstojnik in od l. 1868.—1879. še $11\frac{1}{2}$ let kot okraj. sodnik. To je bilo preganjanje! Za tovariše je imel same radikalne Nemce, kar je bilo radikalnemu Slovincu pač jako težko. Opetovano je prosil, naj ga premeste med rojake, a Waser je vse prošnje odbil, ker se je pač bal, da bi Hrašovec v domovini deloval ne le kot uradnik, nego tudi kot goreč Slovenec! A tudi na Koroškem ni miroval Hrašovec, nego je hodil med celovške Slovence, k Andreju Einspielerju i. dr. ter je ostal kremenit rodoljub. Svojo mnogoštevilno obitelj je odgajal strogo narodno in podučeval svoje otroke v materinščini sam! Grof Lodron, grajščak v Sovodnji, videč težkoče, s katerimi se morajo boriti zaradi višje izobrazbe nadarjeni Hrašovčevi otroci, je podelil dve ustanovni mesti v kolegiju „Rupertinum“ v Solnogradu, kjer sta Juro in Škender dovršila gimnazijske študije. Ko pa so odrasli še drugi otroci, je poslal oče Hrašovec zaradi šol vso svojo rodbino v Gradec ter je poslej sameval. Žrtvoval je tako svojo rodbinsko srečo na korist svoje ljubljene dece! Šele l. 1879. je bil prestavljen, a ne na Štajersko, nego v trg Spital ob Dravi, kjer je ostal do l. 1889., torej malone 10 let. Z rodbino je občeval le ob šolskih počitnicah in na dopustih! L. 1889. pa se je naveličal brezuspešne borbe za mesto med rojaki ter je vstopil v trajni pokoj. Preselil se je torej v Gradec, kjer živi še danes, spoštovan in ljubljen kot starosta graških Slovencev. Tu deluje kot predsednik podružnice sv. Cirila in Metoda in kot poverjenik Družbe sv. Mohorja. Blaga soproga, s katero je še letos praznoval zlato poroko, mu je umrla v visoki starosti meseca junija t. l., tako da je plemeniti starček danes čisto osamljen. Toda zavest ima, da je v polni meri izpolnil svojo dolžnost kot rodoljub, uradnik in oče. Njegovi sinovi so vsi vzorni rodoljubi; dr. Juro Pij je odvetnik in dež. poslanec v Celju, Škender Božimir je sodni tajnik v Sarajevu, Izidor c. kr. stotnik v Belovaru, Višeslav načelnik postaje v Kranju, Evzebij načelnik postaje v Kirchbichlu na Tirolskem, Silvian pa c. kr. pristav okr. sodišča v Mariboru; a tudi hčerke Žižma, Minka in Josipina so bile vedno vrle Slovenke. Slovenski vzornik naj živi še dolgo nam vsem v vzgled!

Slovenski narodni muzej. Profesor G. A. Ilinski v Petrogradu je probčil lani v „Slovanskem veku“ o Slovencih članek, v katerem je razmišljal o potrebi slovenskega narodnega muzeja v Ljubljani. V središču slovenskega naroda ni nobenega kulturnega in znanstvenega instituta, ki bi se smel nazivati kulturnim središčem vsega naroda. Knjižnica, katere prostori so še celo tako silno nedostatni, ne more biti nikaka centralna slovenska znanstvena knjižnica, a tudi deželni muzej ni in ne more biti po svojem značaju vseslovenski kulturni institut. Slovenci pač nismo v tem srečnem položaju kakor Hrvatje, ki jim je Strossmayer mecenatsko daroval vse te zavode. Preoptimistično bi bilo upati, da se pojavi pri nas kak drug Strossmayer; edina pot, ki pelje pri nas k cilju, je torej samopomoč. Kljub vsem finančnim potežkočam se je začelo vendar že resno razpravljati o slikarski galeriji v Ljubljani. Toda take lepe misli izvesti ni nikjer težavnejše, ko med Slovenci, med narodom, ki je bil doslej kmetski narod v pravem pomenu besede. Da se pa začne diskusija ne samo o galeriji, ampak tudi o muzeju s knjižnico, naj se nikomur ne šteje v zlo. Dobro ve vsakdo, da takih podjetij ni mogoče realizovati v kratkem času. Pač pa je potrebno, da se sestavlja načrt, po katerem se naj pripravljajo tla. To ni delo, ki bi bilo dovršeno v par letih, ampak je treba desetletij in desetletij. Napačno bi bilo prikrivati vse to, česar nam ne dostaja. Važno je v prvi vrsti, da se vzbuja zanimanje za take, res velike smotre, ki bi realizovani bili pravo kulturno delo. Na Slovenskem se je nedavno ustanovilo „Zgodovinsko društvo“, v čigar področje gotovo spada razmišljati o nasvetu, ki ga je stavil g. prof. Ilinski. Naj se nasvetu g. Ilinskega ne očita, da je nepraktičen, ker manjkajo danes denarna sredstva! Tako velike smotre, kakršen je narodni muzej s knjižnico, je mogoče doseči le potom sistematičnega dela. Treba je pa začeti vsaj premišljevanje o zadevi! . . .

K takemu premišljevanju in sistematičnemu delu naj navajajo sledeča izvajanja g. G. A. Ilinskega:

Kadar pride slovanski popotnik, ki želi seznaniti se s sedanjim kulturnim, gospodarskim in političnim položajem slovenskega naroda, prvokrat v prijazno in očarajočo stolico Kranjske in „Slovenije“ — v Ljubljano, obidejo ga nehote nič posebno prijetna čuvstva. Medtem, ko so v stolicah drugih slovanskih narodov in držav povsodi ustanove, kjer je z marljivostjo in ljubeznijo zbrano vse, kar označuje dotični narod v tem ali drugem oziru in olajšuje vsestransko proučevanje naroda, in kjer se zbirajo na skupno delo v blagor vse domovine njeni najodličnejši delavci brez razlike stranke in stremjenja, ki kaj takega iskali zaman v Ljubljani. Res je v Ljubljani deželni muzej, ali ta muzej ima birokratsko organizacijo in nam kaže Kranjsko kakor nemško deželo, in ne kakor slovensko, in — kar je najbolj važno — ne predstavlja vseh slovenskih dežel, Štajerske, Koroške, Goriškega, Istrije, italijanske Režije, ampak samo eno izmed njih — da si gotovo najbolj važno — Kranjsko. Prav tako ne moremo imenovati „Matice Slovenske“ „središčem“ slovenske narodnosti. Že njeni društveni prostori so precej skromni. Zbirajoča dovolj neznatno število členov enkrat v letu, si je stavila nalogo, ki je prav tako važna, kakor omejena. Naloga njena je izdajati knjige, ki bi bile vsem dostopne in poceni. Takozvani „Narodni dom“ v Ljubljani ima predvsem namen, da zabava slovensko občinstvo, mesto, da skrbi za znanost in prosveto. In končno licealna knjižnica, ki je zelo bogata, kar se tiče slovenskih knjig, in hrani med drugim dragoceno zbirko Kopitarjevih rokopisov, je namenjena v prvi vrsti le gimnazijskim potrebam. Ker niti slovenski oddelek ne zadostuje vsem potrebam, ne more ta knjižnica

igrati v slovenski stolici niti one vloge, ki jo igra n. pr. pri nas na Ruskem vsaka javna knjižnica v provinciji! In ravno, ker so slovenske ustanovitve narodno-poučnega značaja tako razmetane in ker manjka vsako umstveno središče kakor n. pr. vseučilišče, akademija znanosti ali vsaj slovenski narodni muzej, se tujec ne more orientovati ob proučevanju naroda in je skoraj zmerom odvisen od znancev, ki jih ima slučajno. Ustanovitev takega umstvenega ali kulturnega središča bi bila obenem glavna kulturna trdnjava slovenskega naroda in glavni njegov narodni hram, bi bila še bolj potrebna Slovincem samim, nego pa več ali manje slučajnim inozemskim obiskovalcem Ljubljane.

Vodje slovenskega naroda radi kažejo na malo število Slovencev v dokaz, da brez pomoči ostalega Slovanstva Slovenci ne morejo ničesar proti strašni premoči sovražnikovih sil. Ta pomoč bo pa tem bolj gotova, čim bolj bodo njih narodni sovražniki priznali individualnost Slovencev in čim bolj jo bodo poznali in ljubili njih prijatelji. Pred nekoliko desetletji še se je računalo tudi s Čehi, kakor s kako „quantité negligible“, ali sedaj, odkar je začel bujni cvet njih kulture nositi obilo sadu, gleda ves omikani svet z začudenjem na borbo Čehov z nemškim velikanom. Želeti je, da se napravi kar najhitreje inventar vsega tega, kar priča o slovenski narodni individualnosti in slovenski narodni kulturi. A prvi korak k temu cilju mora biti ustanovitev narodnega muzeja v slovenski stolnici. V tem muzeju bi se moralo z ljubeznijo in marljivostjo hraniti ne samo vse to, kar označuje Slovence kakor izvesten antropološki in etnografski tip (etnografski muzej), ampak tudi vse to, kar nam predočuje zgodovino sloven. dežel, (modele, obleke, slike zgodovinsko znamenitih poslopij, geografske karte, portrete najbolj znamenitih mož, arhiv). Nadalje naj bi bili tam razstavljeni produkti obrti slovenskega naroda, proizvodi slovenske literature in umetnosti. Tu bi morale najti zavetja tudi druge narodne ustanovitve Slovencev.

Ustanovitev takega muzeja bi brezdvombno uveličila zanimanje in ljubezen Slovencev do lastne narodnosti. Muzej bi imel privlačno silo za mlade nadarjene učenjake, ki bi v bodočnosti tvorili četo duševnih delavcev, tako potrebno za prisvojitve ene najvažnejših narodnih pozicij — narodne univerze!

NAŠE SLIKE.

Iz vasi na Balkanu. (Trobarven tisk. Umet. priloga). — P. Jovanovič: **V krčmi.** (Umet. pril.) — E. Vasarr: **Plesna vaja.** — O. Heichert: **Ora et labora!** „Moli in delaj!“ Slikar je upodobil ta rek v simbolični sliki modernega sloga. — Rafael Santi: **Izpremenjenje na gori Tabor.** Zadnje delo genialnega italijanskega slikarja, delo, ki so ga v spodnjih partijah izvršili šele njegovi učenci! Ta slika je visela nad glavo mrtvemu mojstru, ki je bil že z njenim osnutkom zmagal vse svoje tekmece. — Fr. Tratnik: **Na dvorišču čarovnice.** Tratnik je rodom Štajerec ter je dovršil svoje slikarske študije v Monakovem. Njegovo polje sta portret in žanr. Naša romantična slika kaže dvorišče čarovnice, ki muči ob luninem svitu nesrečno žrtev. Nekaj lobanj takih njenih žrtev se vidi obešenih v pasjem hlevu. — Ivan Trdina. Pokojni Trdina ni bil prijatelj fotografovanja; na dan svoje 75. letnice pa ga je posetila družba intimnih znancev iz Ljubljane in tej se je posrečilo, pregovoriti ga, da se je dal fotografovati. In slučaj je hotel, da je ta prva fotografija Trdine tudi zadnja! Novomeški fotograf F. Dolenc je napravil iz cele skupine posebne slike pokojnika ter jih oddaja po K 1-60 s poštnino vred. — Dr. Tomaž Dolinar. Glej str. 284. — V. V. Tomek, slavni češki historik. Glej „Slov.“ 8. zv. str. 253.

Imam večjo zalogo
VOZOV vseh vrst.

Vozove izdelujem po naj-
novejši dunajski in pariški
modi; tudi stare vozove
jemljem v račun po visoki
ceni.

FRANC WISJAN
izdelovatelj vozov
Ljubljana, Rimska cesta št. 11.

FRANC ČUDEN

urar in trgovina z zlatnino

Ljubljana
Prešernove ulice 1

Velika zaloga vsako-
vrstnih žepnih in sten-
skih ur ter ur budilnic
itd.

Ceniki zastonj in franko.

JEŽ humoristično-satiričen list z
ilustracijami izhaja prvo in
tretjo soboto v mesecu ter
stane na leto 6 K, na pol leta 3 K; za Nem-
čijo 7 K 20 v, za vse druge države 8 K 40 v.

Josipina Schumi

tovarna sladčic in kanditov
v Ljubljani.

Vsakovrstne času primerne pred-
mete, kakor:

čokolado,

Vse v izborni kakovosti ter po
kolikor mogoče nizki ceni.

Privatna naročila izvršujem točno ter le proti poštnem povzetju.

Priporočam p. n. čast. gosp. trgovcem
in slav. občinstvu svojo največjo, naj-
cenejo zbirko sladčičarskih izdelkov.

**fine bonbone,
pecivo itd.**

DRAGOTIN HRIBAR

LJUBLJANA.

Tiskarna
Založna knjigarna
Knjigoveznica

Trgovina s papirjem
pisalnim in risalnim orodjem ter
glasbenimi potrebščinami.

Sklad šolskih knjig in molitvenikov na debelo in drobno,
Zaloga poslovnih knjig in tiskovin.

I. kranjska tvornica pletenin in tkanin
DRAGOTIN HRIBAR v Ljubljani.

priporoča cenjenim gg. trgovcem in kramarjem v mestu in na deželi svoje izdelke, kakor: nogavice, rokavice, gorenjske jopiče, gamašne, otročja oblačilca, telovnike za gospode in lovske telovnike itd. — Blago najbolje kakovosti, cene nizke, postrežba točna.

Slavnemu občinstvu v Ljubljani pa najuljudneje priporočam v nakupovanje omenjenih predmetov
tovarniško zalogo v Šelenburgovih ulicah 13.

Kdor kupi enkrat ostane gotovo zvest naročnik mojih izdelkov.

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrť leta 3 K. Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana na 10 K letno. Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — **Cena inseratom:** Dvostopna ————— petit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru. —————

Lastnina in tisk D. Hribarja v Ljubljani. — Odgovorni urednik Anton Gregorec v Ljubljani.